

Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

S U M A R

CICERONE IORDĂCHESCU, . . .	Formă și conținut
G. TUTOVEANU	Fir de nalbă
AL. BARDIERU	Maica Precista spre Rusalim
PETRE STATI	Gânduri de Noemvre
EUSEBIU CAMILAR	Bosăncenii
D. IOV	Să nu sapi groapa altuia
I. M. MARINESCU	Ție
GEORGE LOGHIN	50 de ani dela moartea lui Gr. Manolescu
RONSARDA CASTRO	Tunarul Asiminei Gheron
GH. A. CUZA	Naționalismul și generațiile studențești
GEORGE URSU	În cancelaria regimentului
ENE STANCIU	Verigheta
A. M. FRIMU	Viața la Iași
DIMITRIE GHERASIM	Cronica externă

ÎNSEMNĂRI: Ziua M. S. Regelui Mihai I. — „Meritul Cultural“ la Iași. — Închinare lui A. C. Cuza. — 8 Noembrie. — Führerul Adolf Hitler despre iudaism. — † Virginia N. Gane. — Moartea lui Constantin Toma. — Reaparitia revistei „Curier ieșan“. — Ora studențească la Radio-Moldova. — Conferințele d-lui Gh. A. Cuza prin țară. — Erată. — Criza hârtiei. — Către abonați.

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

BIBLIOTECA 24.902
DOCUMENTARĂ
CRAȘI I. IATRA NEAMȚ

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Inscrisă sub Nr. 1108 din 7 Martie 1941, la Tribunalul Iași, Secția III-a

APARE LUNAR

DIRECȚIA :

Profesor univ. *Gh. A. Cuza*
Iași, str. Codrescu, 5
Telefon 1664

SECRETARIATUL DE REDACȚIE :

Eusebiu Camilar
Iași
Str. Săulescu, 19

ADMINISTRAȚIA :

Prof. *Speranța Pascu*
Iași, str. L. Catargiu, 32
Telefon 1432

DELEGAT CU CONTROLUL :

Dr. Jean I. Ghiulea
București, str. Răspântiilor, 9
Telefon 2.73.07 și 4.28.13

ABONAMENTE

IN ȚARĂ :

Pe un an	lei 600
Pe 6 luni	lei 350
Pe 3 luni	lei 200
Pentru instituții	lei 1000
Abonament de sprijin	lei 2000

IN STRĂINĂTATE :

Pe un an	lei 1000
--------------------	----------

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Director: GH. A. CUZA

FORMĂ ȘI CONȚINUT

TEZĂ, HETEROTEZĂ ȘI SINTEZĂ ¹

Din cele expuse până aici se vede ce dificultăți ridică în calea sa problema categoriilor. Diferitele atitudini, ce s'au luat în această problemă, nu sunt lipsite de temeiuri serioase. Noi am insistat mai mult asupra punctului de vedere a lui Lask, pentru că ni se pare cel mai profund și mai documentat, logicește. Rickert însuși recunoaște aceasta. Lask a mers mai departe cu explorarea logică a domeniului cunoștinții și a devenit o autoritate pentru cei ce l-au citit cu atenție și răbdare, dar mai ales l-au înțeles, lucrările sale fiind scrise neobișnuit de greoi.

Cele două lucrări pomenite constituiesc un eveniment pentru cugetarea filosofică, neprejudiciată de păreri psihologice sau sociologice ! Din ele cititorul, și mai ales cunoscătorul în ale istoriei filosofiei, înțelege că Lask reprezintă față de filosofia kantiană, ceea ce a reprezentat Plotin față de cea platonico-aristotelică.

Cu siguranță deplină putem afirma despre categorii că ele sunt forme ale cugetării, iar prin ipoteză putem presupune că sunt și expresii ale *quidității* — ca să întrebuițăm un termen scolastic — materialului de cunoscut, fie că acest material aparține lumii existentului, a valabilului sau a supra-existentului.

Pe când forma este ceea ce rămâne uniform și „neschimbat, materialul pus în formă, poate fi variat” ². Rickert spune :

1. Subiectul de față este un paragraf dintr'un capitol al lucrării „*Teoria Judecării*”, p. II, ce va apare în curând.

2. *Gevons*, *Logic*, p. 5.

„desigur există noțiuni nu numai despre ceea ce este fix, ci și despre ceea ce este curgător. Dar noțiunile nu devin prin aceasta curgătoare, ci rămân încremenite, chiar când sunt despre ceea ce curge“¹.

Categoriile nu se lasă constatate ca faptele concrete, nici nu se pot deduce din condițiile subiective ale reprezentării. Ele pot fi stabilite numai printr'o deducție de *jure*, cum observă, cu dreptate, Christiansen. Concepându-le, nu poți să le înțelegi altfel, decât în necesitatea lor. Ele sunt principii constitutive, în deosebire de idei „care sunt principii regulative“. Mai departe, categoriile nu sunt individuale. Rickert spune : „nu există forme sau norme individuale, ci există forme sau norme ale individualului și ele trebuiesc deosebite cu grijă de acele ale generalului“². Iar alt elev al lui Rickert continuă : „Desigur că ele sunt abstracte, dar nu abstrase de noi prin gândirea noastră despre concret. Așa că ele, ca produse abstracte, nu există numai în noi, în sine însă, în realitate, în adevăr, să nu existe, ci ele sunt în sine abstracte și, ca esențe abstracte, duc o viață proprie. În abstracția lor, ele sunt reale și adevărate“.³

În reprezentare nu este vorba de categorii. Ele apar în clipa când judecăm un conținut dat, în momentul judecății, adică atunci când ceva este adus în chip conștient înaintea forului judecății, pentru a fi transformat din factor conștient în factor știut, deci încadrat categorial. Este o deosebire mare între a fi conștient de ceva și a ști ceva. Când pășim dela conștient la știut, transformăm lucrul de care eram conștienți în ceva știut, adică îl încadrăm în anumite categorii, pentru a-l face, din transcendent, cum era el pentru judecată, în obiect imanent ei. Pe această cale îl introducem în lumea teoretică propriu zisă. Drumul dela conștiință la știință este drumul dela reprezentare la judecată. Obiectul știut este încadrat în judecată categorial, deci el capătă forma teoretică a științei ; căci, în judecată, noi punem materialul de cunoscut, materialul conștient, în fața unei forme de gândire, în fața unei categorii, și luăm o atitudine cu *da* sau *nu* față de această confruntare. „Kant“, spune Boutroux, ia ca

1. Rickert, Die Philosophie des Lebens, p. 102.

2. H. Rickert, Der Gegenstand der Erkenntnis, p. 330.

3. R. Kroner, Von Kant bis Hegel II, 417-418.

materie experiența în genere, sinonimă pentru noi cu conștiința, și în ea distinge două elemente: o materie și o formă. Este distincția aristotelică *mutatis mutandis*".¹

Să examinăm mai deaproape fundamentalele elemente ale conștiinței, elemente ce se găsesc atât în filosofia aristotelică, cât și în cea kantiană. Să vedem cum se condiționează ele reciproc și cum nu este cu putință vreun fel de conștiință fără un obiect de cunoscut și fără o categorie ce i se aplică. Este atât de importantă toată această problemă a fundamentelor cunoștinței, încât preferăm să ne sprijinim în ea mai curând pe autorități de primul rang, decât s'o formulăm noi singuri.

Intr'un articol excepțional de profund și de înlănțuit logicește — poate tot ceea ce a scris mai adânc în filosofie — Rickert² tratează această problemă ca nimeni altul din toată literatura filosofică ce am putut parcurge.

După Rickert, precum s'a arătat și altă dată, logica are altă metodă decât științele naturii. Ea n'are experiența la dispoziție. Pentru a soluționa problemele ei, avem o altă cale, cea dialectică. Trebuie să ne deprindem a face deosebiri în abstract. Fără acestea n'am putea face un pas mai departe în gândire. Cu această metodă s'a făcut deosebirea între logică și psihologie; s'a obținut conștiința în genere; ne-am dat sama de categorii, etc.

Deosebim, pentru un moment, în gândire, așa cum ne este dată, trei elemente: faptul psihic, gândirea logică sau logos, și elementul alogic sau ceea ce gândim. Lăsând la o parte procesul psihic, ceea ce nu ne interesează în cazul de față, să vorbim numai de gândirea logică. Gândind, obiectul gândirii noastre trebuie să fie ceva despre care afirmăm sau negăm. Sau, mai bine, în gândire avem un obiect pe care-l punem într'o formă. Obiectul formează conținutul gândirii, iar forma este categoria ce-o afirmăm sau negăm despre ceea ce gândim. Gândirea este punerea unui conținut într'o formă. Conținutul acesta poate varia la infinit; dela ceva individual până la ceva cu totul generic. Când spunem: „Ceva există“, în judecata aceasta conținutul foarte vag este *ceva*; el este subiectul judecății. Despre acest

1. E. Boutroux, La Philosophie de Kant.

2. Rev. Logos, B. II din 1911—1912, H. Rickert: Das Eine, Die Einheit und Die Eins.

ceva, cu totul vag, se afirmă *forma, categoria existenței*. Subt înfățișarea cea mai abstractă, un conținut de gândire — *ceva* de ex. — se compune din două elemente : o *formă* și un *conținut*. Forma este elementul rațional, logic ; conținutul este elementul irațional, alogic. Pentru a face din acest conținut irațional, alogic, un obiect de gândire, trebuie să-l îmbrăcăm într'o formă logică, expresia cea mai evidentă a raționalității.

Ea vine dela subiectul logic și nu dela obiectul de gândit.

Ea este expresie a rațiunii, a lui *logos*. Obiectul pur logic, pe care l-ar căuta cineva, nu există. Există numai partea curat logică la un obiect de gândire, ca moment al ei.

De aceea n'am putea vorbi de un obiect *pur logic*. Chiar numirile nu sunt elemente pur logice, oricât de apropiate ar fi ele de raționalitate, ci sunt conținuturi alogice, îmbrăcate în haina realității. Când îndreptăm atenția asupra unei forme logice și o facem obiect de cercetare, ea se transformă la rândul-i în obiect de gândire, deci în factor alogic, ce tinde să fie cunoscut. Pentru aceasta, îl prindem într'o formă logică și-l cercetăm subt acest aspect. Chiar în studiul formelor logice, care sunt expresiuni ale lui *logos*, chiar aici gândirea noastră nu poate sări peste ea, ci 'și creiază tot un conștient și o formă pentru a încheia o judecată și a stabili un adevăr.

Așa de ex. : „conținutul în genere“ este într'o formă logică, ce n'are niciun corespondent în lumea realității date (decât *quiditatea* acestei realități, am adăuga noi). El arată locul unde așezi un conținut oarecare. Această formă logică poate ea însăși deveni obiect de studiu. Despre ea se poate afirma ceva. În acest caz, noi suntem în sfera logică. Categoriile formează și ele un obiect de atenție și cercetare științifică. Cugetarea cugetării este tot cugetare, spunea Aristotel. În cercetare, ele (categoriile) devin, din forme, conținuturi. Studiindu-le, nu părăsim sfera logiceii. Numai când trecem dela un „conținut în genere“ la forma logică, la un „anumit conținut“, ca material precis, numai atunci părăsim sfera logiceii. Conținutul fără formă, este ceea ce nu se poate numi. El poate fi dat în intuiție. Putem intui ceva ; putem fi conștienți de ceva ; putem trăi ceva, fără să-l denumim. În clipa însă când intuiției noastre i-am dat o denumire, în clipa când am botezat-o, în acel moment am trecut-o în sfera teoreticului, am scos-o din indiferența ei, am încadrat-o într'o formă

logică. De unde obiectul nostru era unul, cel dat în intuiție, prin denumire l-am transformat din *obiect de intuiție în moment al cunoștinței*.

În gândire nu poate exista un obiect fără formă și o formă fără obiect. Luate aparte fiecare, sunt numai abstracții, pe care le facem în interes metodic.

Când o formă logică devine un obiect de studiu, atunci o transformăm, în chip necesar, în conținut; o îmbrăcăm într-o altă formă. Această a doua formă nu devine „formă în genere”, ci forma formei. Prin urmare, factorul pur logic nu este absolut simplu. Cel mai simplu obiect logic ce ni-l putem închipui, este și el compus din formă și conținut. Când spunem „un conținut în genere”, avem aici cel puțin două elemente: „conținut” și forma logică „nu”. Ceva mai simplu decât atât nu se poate imagina. Deci, cel mai simplu obiect de cunoștință este o unire de formă și conținut. Pentru minimum de formă „un”, avem minimum de conținut „conținutul în genere”, „ceva”.

Minimum de conținut în minimum de formă ne dă tocmai identitatea. Identitatea nu este ceva de sine stătător, ceva în sine; ea presupune, prin însăși denumirea ei de a fi identică cu sine, că se deosebește de alt ceva, de ceea ce nu este identic. Deci, la noțiunea pur logică a identității, a ceea ce este identic cu sine, aparține și ceea ce nu este identic, ce se deosebește. Unul, identicul, și celălalt, neidenticul, deosebitul, pot fi socotite ca minimum de obiectivitate logică. A admite numai identitate — ceva ce este el însuși — fără ca prin aceasta să presupui și a doua parte, ceea ce nu este identic, este o *tautologie* — ταυτὸς-λόγος. Însă, spune Rickert, și *heterologia* — ἑτερος-λόγος, este tot atât de necesară. În judecată, avem subiect și predicat. În gândirea logică avem identitate și deosebire. Deci, factorul pur logic, redus la ultima expresie, nu este ceva simplu.

Suntem constrânși de gândire să recunoaștem necesitatea acestei diversități. De aceea nu putem gândi separat forma și conținutul, ci de îndată ce gândim unul sau altul din aceste două momente — căci forma și conținutul sunt momente ale conștiinței, entități de sine stătătoare — trebuie să-l gândim heterologic și nu tautologic. Un moment, numai într'atât este un moment, întrucât nu este altul. A fi altceva decât identic, nu înseamnă numai negația identității, ci punerea deosebitului în locul identicului.

Negația nu are un sens; faptul că ceva se deosebește de identitate are alt sens decât o pură negație; deci nu este o negație pură, ci cu totul o altă chestiune.

Poziția a ceva în identitate sau în diferență, ambele aceste aspecte sunt factori pozitivi. Atât poziția identitate, cât și poziția în diferență, nu suspendă calitatea a ceva de a fi ceva, cum este cazul în negația pură. Este deci o deosebire asupra căreia trebuie să fim atenți; diferența, deosebirea, nu trebuie să se confunde cu negația. Că un lucru este identic, sau că este altceva decât identic cu sine, nu este tot una cu faptul că el nu este nimic. Negația este suspendarea totală, pe când deosebirea este punerea a altceva în locul identicului.

Aceasta se mai poate exprima și așa. Teza a ceva identic are loc numai cu privire la ceva neidentic, deosebit, altceva. Ceva implică pe altceva. Teza *identitate* cere, nu opusul ei *antiteza* (ceceace în cazul nostru ar da negația), ci teza *deosebire*, adică *cealaltă teză* — *heteroteza*. Acesta este principiul logic al gândirii, numit și principiul heterotetic, deosebit de principiul antitetic. Teza și heteroteza înseamnă că gândirea nu se mișcă numai în identitate. Pentru a fi gândire, trebuie să pornească dela ceva identic și dela ceva ce nu este identic, dar totuși este ceva, nu nimic. Căci gândirea este sinteză de elemente. În sinteză nu putem lega identicul cu nimic, pe care ni l-ar da negația, ci legăm pe identicul ceva cu deosebitul altceva, pentru a căpăta un nou produs de gândire, un nou sens. *Principiul heterotetic este acela care pune gândirea în mișcare*; doar ea urmărește fixarea de identitate în ne-identitate. Din teză și heteroteză iese sinteza. Nici teza, nici heteroteza nu sunt începutul gândirii; una n'are prioritate asupra celeilalte, cum n'are prioritate materialul gândit asupra categoriilor în care este învesmântat, sau categoriile asupra materialului. Gândirea își are începutul, dacă se poate vorbi de un început logic, într'un al treilea principiu, în sinteză, ce răsare în chip necesar din teză și heteroteză. *Teza și heteroteza nu sunt decât momentele izolate obținute prin analiza sintezei. Sinteza este unitatea realizată în diversitate*. Obiectul pur logic este o unitate realizată din αὐτόν și ἕτερον, din formă și conținut, din categorie și material. Nu există formă fără conținut, nici conținut fără formă. Mergând cu abstracția oricât de departe am voi, ne oprim — în cugetare — la o dualitate

de formă și conținut, în sinteza obiectului pur logic. Unitatea absolută nu se poate realiza în judecată, deci în gândire. Poate, cel mult, în intuiție, cum vrea Bergson, printr'un efort suprem. Dar atunci trebuie să n'o denumim, căci prin denumire am tulburat-o în splendoarea singurătății sale.

Kroner, în aceeași revistă¹ recunoaște meritul lui Rickert de a evita dificultatea „gândirii pure” (goale de conținut) ca la raționaliști și de a teoretiza gândirea „a ceva”. Acel ceva nu este intuiție sensibilă, ci și obiecte „nesensibile” ale gândirii; noțiunile pure, care pe lângă elementul pur formal conțin și unul intuitiv imaterial.

Dar Kroner, combătând pe Rickert, susține: „Nu deosebirea, ci opoziția, nu heteroteza, ci antiteza sunt caracterele momentelor din obiectul gândirii”². El afirmă că numai gândirea empiro-sensibilului este heterologică; cea a logic-suprasensibilului este totdeauna tautologică. „Tautologia este, în adevăr, *heautologie*: *ἐαυτός λόγος*, pentru că ea voește pe *ταυτό*, vrea conținutul însuși, ca ceeace este el, și de câte ori se găsește altceva decât conținutul însuși, de câte ori contrazice deci autologia, este contradictorie”³.

Kroner adaugă apoi: „Rickert pune cu drept logicul în fața alogicalui ca altceva...”⁴; el are perfectă dreptate când zice, că nu există nici o gândire tautologică. Heterologia este numai gândirea empiric-sensibilului; cea a logic supra-sensibilului este totdeauna în același timp tautologică”⁴.

Ne surprinde cum Kroner uită, în cuprinsul aceluiași articol, cece afirmase mai sus (la pag. 117): „Orice gândire, ca deplină gândire, este sinteză din intuiție și gândire. Numai gândirea curată, pură, sau pură logică, nu este posibilă, este contradictorie, adică nu este de loc gândire, căci contradicție înseamnă distrugerea gândirii”⁵.

Dacă această afirmație a lui Kroner este adevărată, atunci el greșește când vorbește, mai în urmă, de două feluri de gândire: a empiric-sensibilului, în care ar domni heterologia și a

1. Logos: B. XIII. Heft 1, 1924. R. Kroner: Anschauung und Denken.

2. Idem op. cit., p. 105.

3. Idem op. cit., p. 135.

4. Logos, op. cit. Kroner, p. 124.

5. Logos, op. cit. Kroner, p. 117.

logic supra-sensibilului în care ar domni tautologia. Este lucrul cel mai ne-logic de pe lume să admiți în sfera logiceii două feluri *de gândire*, cu două feluri de principii.

Gândirea, ca factor logic, nu poate fi decât una și aceeași, călăuzită de acelaș principiu, fie că obiectul ce-i formează conținutul aparține realității empirice, imperiului valorii, sau unui alt fel de a fi. Dar apoi, tautologia în nici un caz nu poate fi principiu fundamental de gândire. Kroner însă afirmă că ea este o sinteză de intuiție și gândire, deci de *ceva* și celaltceva, cum susține Rickert, din *αὐτόν* și *ἕτερον*, din formă și conținut, din categorie și materialul pus în ea. Forma este una și conținutul este alta; ambele formează judecata, deci gândirea, deci cunoștința. Tautologia poate fi cel mult un principiu al unui moment al gândirii, să zicem, care-i totdeauna aceeaș; în nici un caz însă ea nu poate fi principiu al gândirii, ce are cel puțin doi termeni. În dualitate nu poate fi tautologie. Deci gândirea este heterologică, cum susține Rickert.

Obiectele pur logice nu stau în raport de egalitate unul în fața altuia, ca în matematică. În obiectul logic, un moment nu se poate înlocui sau confunda cu cellalt, tocmai pentru că sunt momente și nu obiecte. Am văzut că forma și conținutul la un loc dau obiectul pur logic și nicidecum forma singură sau conținutul singur. Ele sunt funcțiuni bine determinate, ce nu se pot confunda una cu alta, nici nu se pot aduna, ca egalități matematice, pentru a ne da un număr nou, ca în cazul $1 + 1 = 2$. Între cele două momente ale obiectului logic, nu este altă relație decât că unul este deosebit de celălalt.

Toată varietatea logică se reduce numai la aceste două elemente: *ἐν καὶ ἕτερον*. În matematică avem categoria egalității; în logică pe cea a identității. Identitatea se deosebește de egalitate. Când spunem: „un lucru este identic cu sine însuși” este cu totul altceva, din punct de vedere logic, decât când spunem că el este egal cu sine. Egalitatea nu este decât identitate parțială. În virtutea acestei identități parțiale facem operații în matematică. Când zicem „Formă și conținut” și, dintre aceste două noțiuni, are o funcție logică; el leagă o noțiune de alta și n'are de-aface cu 2 și cu $2 = 4$, unde și *cu* = plus leagă mai multe unități.

ἓν καὶ ἑτέρον = unul și celalt se presupun reciproc. Nu poți zice unul, fără să presupui și pe celalt, și contrar.

Și, dintre ele, arată că cele două momente formează o unitate, dar că se deosebesc. „Acest raport specific al despărțirii în unitate este raportul pur logic în genere pentru care cuvântul și este una din cele mai nimerite expresii pe care le putem găsi”.¹

În expresia ἓν καὶ ἑτέρον, καὶ arată și *unirea și despărțirea* de noțiuni, însă, în așa fel, încât nici una din ele nu precumpănește. Ambele noțiuni își găsesc deopotrivă afirmarea în καὶ. De aceea punem noi pe și oriunde între opuse contradictorii : formă și conținut ; adevăr și fatalitate ; subiect și obiect ; poziție și negație ; cauză și efect ; Dumnezeu și lume. Prin și le și numim, le și deosebim. Chiar când zicem : *oameni și oameni*, nu afirmăm o identitate, ci o deosebire. Același cuvânt „oameni” are înțeles deosebit într'un loc și în celalt. Și este forma mediului logic, în care se exprimă raportul celor două momente : formă și conținut, ale obiectului logic. Deosebirea între și și plus (chiar când plus se exprimă câteodată prin și) este următoarea :

În raportul logic cu și nu precumpănește nici unirea, nici deosebirea. În raportul matematic cu plus (câteodată și în înțeles de plus), deosebirea, despărțirea, este suspendată în favoarea unirii. Prin plus, suspendând deosebirea, ajungem la o nouă unitate, din care dispăre deosebirea, și care totuși este egală cu cele două unități din care s'a format : $1 \text{ plus } 1 = 2$; $2 = 1 \text{ plus } 1$. Deci în plus a fost atinsă oarecum independența celor două elemente, ce s'au adunat, fapt ce nu se întâmplă în obiectul logic, unde fiecare element își conservă elementul său.

Mai departe, plus nu se poate pune între toate obiectele. N'are sens. Aceasta pentru că el are un înțeles specific, care nu este pur logic, ca la și. Plus conține ceva mai mult decât o funcțiune logică. Acest ceva mai mult își circumscrie întru-buințarea. Nu poți zice unul plus celalt. De aceea judecata $7+5=12$ nu este analitică, ci sintetică, din pricina elementului nou, alogic, pe care-l are în plus, în deosebire de și. Aceasta este și fundamentală deosebire între logică și matematică.

Auguste Comte vede idealul de obiectivitate în matema-

1. H. Rickert, Logos II, 1911-1912 ; Das Eine..., p. 45.

tică. Chiar Kant, în concepția sa filosofică, a fost mult mai influențat de științele orientate matematic. Noi socotim că idealul științii și cunoștinții umane trebuie să fie, nu matematica ci logica. Adevărul matematic este limitat, circumscris; cel logic este universal și mult mai evident. Adevărul logic este evidența însăși. Cunoștința noastră sporește în activitate și se aproprie de evidența perfectă, în măsura în care se orientează după logică. De aceea nu împărtășim convingerea lui Lask când face din *categoriile reflexive* palide fenomene ale datelor obiective, căci ele sunt cele mai pure reflexe ale spiritului și noi ținem la primatul vieții spirituale și în deosebi al lui *logos*. Intrebuințate cu toată rigoarea logică și nu lăsate în voia imaginației poetice, categoriile reflexive sunt forma cea mai strălucită a „logosului pur”; iar logica trebuie să fie imperativul cunoștinții. Lui Rickert, mai mult decât oricui, îi revine meritul de a fi coborât de pe tronul uzurpat matematica, prin subtilele și fundamentalele sale deosebiri și precizări — precum am văzut — de o capitală importanță pentru cugetare. El a reîntronat logica în marea cinste de a domni peste vastul imperiu al conștiinței, și a lărgit cadrul a ceea ce se chiamă știință, dincolo de științele orientate numai matematic, cu ajutorul noțiunii de valoare.

Sodomeni, Septembrie 1942

CICERONE IORDĂCHESCU

FIR DE NALBĂ

Vrabie c'o pană albă,
Ai dat crângurilor jalbă
Că la casa din răzoare
Cu livezi scăldate 'n floare,
Cu plop albi, înalți, subțiri,
Cu alei de trandafiri,
Cu păreții colilii,
Cu cerdac de iasomii,
Nu mai cântă până 'n zori
Stoluri de privighetori,

Și nici grangurii sglobii
Nu mai șueră prin vii,
Nu mai cade peste ulmi
Taina zării de pe culmi,
Nu mai vin în asfințit
Pe cărări de mărgărit,
De pe lunci, de prin poene,
Feți-frumoși și Cosînzene ;
Iar sub streșina pustie :
Dor, suspin și vijelie...

N'o mai vezi nici pe stăpână
Să te duci să-i stai în mână,
Să te 'ntrebe 'ncet-încet
De ți-i gându 'mpărechet,
Și când vara se petrece,
Dacă nu ți-i cuibul rece...

Acum ești și tu 'ntristată
Că din tot ce-a fost odată,
Din noianul de povești
Și de crini împărătești
N'a rămas un fir de nalbă,
Vrabie c'o pană albă.

G. TUTOVEANU

MAICA PRECISTA SPRE RUSALIM

— Legendă populară —

*Era un om mare,
Ș'avè un topor mare,
Și s'o dus la o pădure mare,
Ș'o tăiet lemn mare,
Ș'o făcut o Biserică mare.
Cu nouă ușe, cu nouă altare,
Cu nouă Sfintele pristoale.
In pristolu cel mai mare
Șădeau Sfinții cei mai mari
Iar în pristolu cel mai frumos
Șadè Malca Precista¹ cu Iisus Hristos.*

1. Maica Precista este aceia care îndreaptă sufletele celor morți spre rai, după ce mai întâi îi adăpă.

Tot ea este aceea care înseamnă într'o carte soarta celor vii și celor morți. Această afirmație se poate vedea dintr'un bocet din Banat. E vorba despre un măr înflorit și împodobit, sub care poposesc sufletele după ce au scăpat de toate vămile.

Jos la rădăcina acestui măr,

„Este lina fântână ;
Acolo-i Sfânta Marie
Cu noi mila ei să fie.
Călători câți mai trecea,
Ea spre toți se îndura,
Ea pe toți îi adăpă,
Drumurile le arătă,
Sufletul din apă bea
Și el lumea o uita.
Iarăși calea să-ți apuci
Până când vei să ajungi
La mândra răchită,
Răchită 'mpupită,

Maica Precista s'o apucat di făcut mâncare, iar Iisus Hristos s'o dus la vânătoare.

Maica Precista o gătit de făcut mâncare, da Iisus încă n'o sosit dela vânat.

Ș'atunci Maica Precista din casă o ișit,

Cată 'n sus, cată 'n gios

N'o sosât Iisus Hristos.

S'o pornit Maica Precista să-L căte¹ ș'o 'ntâlnit în drum o broască.

— Buna zâua, broască ticăloasă.

— Mânțămim dumatle, Maică frumoasă.

— Broască ticăloasă, ce ești tu:

Nu-i mândră răchită,
Răchită împupită,
Ci, mila să fie,
Tot Sfânta Marie. +
In haină aleasă,
Haină de mătasă,
La masă chită,
Masă 'nflorită.
Șăde și scrie
Maica Marie
Pre cei vii și pre cei morți
Și-și însamnă a lor sorți.

(Simion Mănguța, Calendarul pe an. 1882,
Brașov 1891 p. 131-133, citat după S. Fl.
Marian, Inmormântarea la Români, Buc.
1892 p. 175).

* După o altă variantă din Transilvania, se arată că Sfânta Maria stă într'o *chilie de tămăie* și-i înseamnă pe vii cu *roșală*, adică cu rumeneală; iar pe morții cu *negreală*, adică putreziciune.

„Șezătoarea“ redactată de *Iosif Vulcan*, an. VII Buda-Pesta, 1880 p. 36 cit. d. *Marian* op. cit. p. 178-80.

Deasemenea, poporul din Bucovina crede că „*cei înecați fără voia lor*, is ai Maicii Domnului, Maica Domnului face mreață din fuiorele ce se pun la *ajunul Bobotezei* la Sf. Cruce, aruncă mreața de trei ori în apa unde se înecă cineva, și dacă respectivul nu-i tocmai tare păcătos, dacă se prinde în mreață, atunci îl scapă, căci Maica Domnului îl scoate afară ca pe pește, iar dacă-i păcătos, cade printre ochii mreji în apă și merge în iad“. S. Fl. *Marian*, op. cit. p. 350.

1. *Căte* = formă pop. dela verbul a căta = a căuta.

Intr'o variantă din Legendele Maicii Domnului, se vede că ea căutându-l pe Iisus se mai întâlnește și cu un călugăr. S. Fl. *Marian*, Legendele Maicii Domnului, 1904 p. 173.

N'ai văzut, n'ai auzit

De-un Prefii al meu

Dumnezeu

Pre nașul tău?

— N'am văzut și n'am auzât, da mergi mai înainte, că mai bine-i auză.

— C'am avut și eu, Maică, doisprece copilași, ca doisprece cobliji¹.

Ș'o trecut o moară farfacată²

Și t-o ucis pi tăți deodată,

Numai unu mi-o rămas, — Gavrilei —³,

Cu dânsu mă mângâei.

— Broască ticăloasă ce ești tu!

De-i fi moartă, de-i fi vie,

Fără tine isvor să nu fie.

Și oamenii de tine să nu se 'ngrețăluască⁴.

De-i muri în apă, să nu putrezești

Și de-i muri pe mal, să nu te 'mputăști.

S'o pornit Maica Precista mai departe, ș'o mârș, ș'o mârș, ș'o 'ntâlnit un meșter de lemn și i-o zâs:

1. Cobliji = coplișai — copleşi, copii obrasnici, deși aice broasca îi desmeardă și s'ar părea că cuvântul are nuanță de = drăgălași, cumiști, totuși în vorbirea obișnuită, niciodată cuvântul acesta nu exprimă o altă idee decât aceea de copil obrasnic.

2. Farfacată = care farfăcă, foarfecă, sdrobește. Se spune mai ales că răbușilor, omizilor și altor gănganii că *farfăcă* tot pe unde trec, adică nimicesc, mânâncă, distrug tot, fără cruțare.

3. Într'o variantă este descris fiul broaștei, și se spune printre altele că era foarte urât:

„Cu ochii cât talgerele

Și cu picioarele

Cât rășchitoarele“

(S. Fl. Marian, Legendele Maicii Domnului p. 136).

Sau într'alta se zice că era:

„Un broscoi hăd, înholbat,

Lăbănat și crăcănat“.

(op. cit. p. 146).

4. Grețăluască = formă populară pentru a se 'ngrețoșa = a-i fi scârbă, greață.

- Bună zâua, meştere de lemn.
 — Mânţămăsc dumitale, Maică frumoasă.
 — N'ai văzut, n'ai auzât
 De-un Prefii al meu
 Dumnezeu
 Pre naşul tău ?
 — N'am văzut, n'am auzât, da mergi mai înainte că mai bine-i auzi.
 — Da dumeata ci faci acolo meştere de lemn ?
 — M'o pus câinii, *capcânii*¹, lege spurcată, să-l fac lui Iisus Hristos o cruce :

*Scurtă şî mititică,
 Ca să nu-L întindă pe Iisus Hristos
 Mai nimică ;
 Da eu o fac lungă şî mare,
 Ca să-l întindă pe Iisus Hristos
 Mai tare.*

Şî Maica Precista i-o spus lui :

*Meştere de lemn de eşti tu,
 Să lucrezi cu anu,
 Până ce-i vede la mână banu.*

1. *Căpcânii* ori *căpcăunii* = după credinţa poporului, aceştia erau un fel de oameni care „n'aveau surori ci numai o mamă care-i naştea, iar la bătrâneţe îl îngropa şi baba rămânea veşnic în viaţă.

Capcânii nu mâncau decât carne de om coaptă 'n cuptor şi de asta dânsii umblau să-i prindă, iar mă-sa îi cocea. *Tudor Pamfile*, *Sărbătorile la Români*, Buc. 1910, p. 122, notă în subsidiar.

Tot acolo găsim şi o poveste referitoare la căpcâni, comunicată de fraatele său Vasile, com. *Țepu-Tecuci*.

Despre „*Căpcâni* sau *Căpcăuni*“, Lazăr Şăineanu, zice : Pe Tătarii canibali, tradiţia românească îi învecinează cu *Căpcăunii* sau *Cătcânii*, monştri antropofagi, cu capul de câni, pe care-i întâlnim deopotrivă în povestirile Rutenilor sub denumirea de *Pesigolovici* ; la Bulgari sub *Pesoglavici* ; iar la Grecii moderni *Kynokepaloi* sau *Cynocephali*. *Lazăr Şăineanu* : *Basmele Românilor*, Buc. 1885 p. 29.

Despre aceştia, povesteşte şi Alecsandri : „o ţară cu oameni *cătcăuni*, dinainte cu obraz de om ce grăta omeneşte, iar dindărăpt cu obraz de căne ce lătra căneşte“ ; *Lazăr Şăineanu* : *Dicţionar Universal al limbii române*, Craiova, p. 100.

Și s'o pornit mai înainte până ce-o agiuns un meșter de șer.

— Buna zâua, meștere de șer.

— Mânțămăsc, Maică frumoasă.

N'ai văzut, n'ai auzit,

De-un Prefii al meu,

Dumnezeu

Pre nașul tău ?

— N'am văzut, n'am auzât, da mergi mai departe, poate mai bine-i auză.

— Da ci faci aici, meșter de șer ?

— M'o pus câinii, capcâinii, lege spurcată, să-I fac o cruce lui Iisus Hristos :

S'o fac lungă și mare,

Ca să-L întindă pe Iisus Hristos mai tare.

Da eu o fac scurtă și mititică,

Ca să nu-L întindă mai nimică.¹

Maica Precista atunci i'o zâs lui :

Meștere de șer ce ești tu !

Să dai odată cu ciocanu'

Șă să vezi la mână banu' ;

Să dai odată cu ialău'²

Șă să vezi la mână leu'.

O mârș ea mai departe șă s'o 'ntâlnit cu Iacob Adam.

— Buna zâua, Iacob Adam.

— Mânțămăsc, Maică frumoasă.

— N'ai văzut, n'ai auzât,

De-un Prefii al meu

Dumnezeu

Pre nașul tău ?

1. Intr'o variantă din Transilvania se zice că meșterul de fer a fost pus să facă cuie :

„Să le facă mai groasă

Și mai *hodrâmb*oasă

Ca să treacă prin oasă“.

(Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 244).

Sau :

„Mai groasă

Și mai *bort*oasă

(Idem, p. 248)

2. Ialău = nicovală.

— N'am văzut, n'am auzât ; da mergi mai departe, că mai bine-i auzâ.

Ea o mârș ș'o agiuns la dealu lui *Rusalim*,¹

Care-i nant și ascuțât

Ca o sânge² de cuțât.

O mai mârș Maica Precista ce-o mârș ș'o agiuns la poarta lui *Rusalim*.

Aice la poartă i'o eșât o jdaucă *burduhănoasă*³, și Maica Precista i'o zâs :

— Buna zâua, jdaucă *burduhănoasă*.

— Mânțămăsc, Maică frumoasă.

— N'ai văzut, n'ai auzât,

De-un Prefii al meu

Dumnezeu,

Pre nașul meu ?⁴

Da jdauca zâce : am văzut ș'am auzât și la patima lui am fost.

Câ L'o prins câinii, capcâinii, legea noastră de jdani, pe cruce L'o răstignit șa cunună de măcieș⁵ în cap l'o pus ;

Când chiroanele bătē

Tocma sângele gios giobăe⁶

1. *Rusalim* = forma populară pentru Ierusalim.

2. Sânge = vârful ascuțit al cuțitului. Se mai zice : *sâmcēa*, zimță ori *sâmchea*.

„Pe un deal mare, ascuțit

Ca o zimță de cuțin“.

(Marian, op. cit. p. 138)

Sau :

Pe un munte ascuțit

Ca o *sâmchea* de ascuțit“

(Idem, p. 201).

3. *Burduhănoasă* = pentru *burduhoasă*. Se zice de obicei femeilor în-sărcinate.

4. Aice povestitoarea îmi atrage atenția că Maica Precista nu mai zice : „Pre nașul tău“, ci „Pre nașul meu“.

5. Intr'o variantă se zice că :

„Șlic de măcieș

Pe cap pusu-i-au“.

(Marian, op. cit., p. 124).

6. *Giobăe* = a *giobăi* = a picura picătură cu picătură, producând un sgomoț ușor.

A *giobăi* mai este egal cu a *ciuguli*, se zice găinilor că *giobăesc* atunci când ele mânâncă.

Șa mi-o făcut groapă lui Iisus Hristos, L-o 'ngropat acolo,
și l-o pus stâncă de chiatră pe deasupra.

Lângă mormânt o pus o masă și pe ea o așăzat : O pâne
coaptă, un cap de berbec mort pi talger, un pește mort pi masă,
ș'un cucoș mort pi țâglă l-o înșipt. Ș'o zâs jdanii că atuncea,

*Când peștele s'a sbate,
Pânea a 'nschica,
Berbecu a zgheza,
Cucoșu a cânta,
Atuncea și Iisus Hristos
Din groapă a scăpa.*

Da Maica Precista la mormânt s'o dus șa cu Duh Sfânt
o gândit :

*Șa peștele s'o sbătut,
Pânea o 'nschicat,
Cucoșu a cântat,
Berbecu o zgherat,
Șa Iisus Hristos
Din groapă a scăpat.*

Șa Maica Precista l'o zâs : Doamne, Doamne, cum Te-ai
dat în mâna legii spurcate ?

Da El l'o zâs :

*Nu M'am dat, Maică frumoasă,
Nici pentru Mine, nici pentru tine,
Ci M'am dat pentru cei mulți creștini.*

Că cei care se făcê șa sâ boteza, botezați nu era.

Care s' 'nsura șa sâ cununa, cununați nu era.

Când fată vaca, nu cata nici ea de ghițâl șa nici ghițălu
de dânsa.

Șa când fată oaia, nu cata nici oaia de nel și nici nelu
de oaie.

Da de az înăinte, care s'a face șa s'a boteza, botezat a fi.

Care s'a 'nsura șa s'a cununa, cununat va fi.

Șa când vaca a fată, a cata șa ea di ghițâl și ghițălu de
dânsa.

Șa când oaia a fată, a cata de nel șa nelu de oaie.

Că de azi înăinte cine a învăța ¹ aeste două, trei cuvinte
nu la săptămână, la două, nu la două, la trei, macar la patru.

*De mână dreaptă l-om lua,
Pi cararea dreaptă l-om purta,
Șâ pe la mese 'ntinse,
Șâ pe la făclii aprinse,
Șâ 'n rai l-om da.*

Da cine n'a 'nvăța aeste două, trei cuvinte :

*Pe mâna stângă l-om lua,
Pi cararea strâmbă l-om purta
Șâ pe la mesă strânsă,
Șâ pe la făclii stânsă,
Șâ 'n iad l-om da.*

Plățiți-mi-o ².

AL. BARDIERU

1. O variantă culeasă de Marian sună :

„Cine le va ști aceste
Două trei cuvînțele
Și le-a povesti,
Pe acela l-a lua
Avram cu Isac“.

(Op. cit. p. 12)

Într'altă variantă se zice că-l va lua :

„Arhanghelii
Și cu Eva“.

(Idem, p. 198).

2. La urmă, povestitoarea zice : Plățiți-mi-o. Și atunci cel care a fost
de față și a ascultat-o, trebuie să răspundă : *Dumnezeu să-ți plătească.*

Varianta de față, este auzită dela Natalia I. Pitihașni de 60 de ani din
Nesfoia-Hotin.

GÂNDURI DE NOEMVRE

Horățiu : Tu zeilor pe seamă le lasă
celelalte... (Lui Thaliarh, Oda IX, I).

Ușile zării se clatină de vânt scuturate...
Acum toamna s'a apucat aprig să-și adune
Aurul din frunze furat schimbătoarelor dune, —
Melancolice holde în zadar secerate...

Suflet ne'mpăcat, întoarce-te iarăși acasă !
Mai aproape de oameni, mai departe de zei,
Mai aproape de focul ochilor mari de femei,
Mai departe de frigul stâncilor ce te apasă...

Pune în colțul fereștii râvna fugii din tine,
Las'o aici pentru timpuri când greu de-amintiri
Ca un măr doldora de poame pe crengi prea subțiri,
Te vor desbrăca foșnetele cele mai line...

Tot vei sfârși ce n'ai dorit să pornești niciodată...
Fum de tămâie sucit cătră-altare viclene,
Din veșnicie să chemi somn adiind peste gene,
Mai neagră să cadă noaptea de mult implorată...

PETRE STATI

BOSĂNCENII

Nu sunt cușitari mai vestiți prin locurile noastre,
decât bosăncenii.
Drumețule, nu te sfătuesc să 'ntârzii,
noaptea, în satul Bosancilor.

Moșii lor au fost tătari, aduși
subt Iosif al II-lea,
aici la noi la graniță.
Au venit întâi ca o cumpănă repede.
Apoi anii i-au liniștit, făcându-i gospodari.
Au prins rădăcini și s'au liniștit.
În locul cailor iuți ca fulgerul
ei călăresc azi pe cai dupuroși,
urcând Joia spre târg.
Totuși, sub cușmele negre, trase pe ochi,
prea mult trase pe ochi,
privirea lor te 'nspăimântă.
Uneori, noaptea, în inima satului
aprind focuri puternice, focuri puternice
și stau tăcuți în jurul focurilor.
Într'un târziu unii prind să cânte.
Și de-ai nimeri între ei
atunci când începe cântecul,
n'ai găsi pe lume frați mai buni.

Iși zălogesc la crăsmă sumanele
să te poată cinsti cu rachiu.
Totuși, nu te sfătuesc să 'ntârzii între dâșii,
nici chiar când inima le spânzură muiată în lacrimi,
asemeni unor steaguri sfâșiate, plecate.
Căci după cântecul sfâșietor de lung
ochii li s'aprend ca jăratecul.
Cuțitele încep să fulgere
și curge sânge mult în satul Bosancilor.

Uneori vin la horă la noi
Vin ciurde mari, îndârjite.
Fetele lor țin în sân
cuțitele ibovnicilor,
până 'n preajma bățăliilor. ♡
Nu s'a văzut încă flăcău din Bosanci
să răcnească de spaimă.
Satul întreg sare cu furci, cu topoare, cu sape,
și ei — sunt numai douăzeci.
Doamne ferește! Odată
Au fost uciși la horă trei feciori și-o fată,
de cuțitul bosancenilor.
Și-i rău să fii dușman cu dâșii,
căci toate drumurile cătră târg
trec numai prin satul Bosancilor.

Bosâncencele lor is urite; ochi mici, gurile pungă.
Lucrează umăr la umăr cu bărbații,
cărând butuci din pădure
Trag la ferăstău încruntate,
stând pe brânci printre butucii mari.
Când se bat, ele nu se sgârie ca alte femei,
nu țipă, nu se trag de coade.

Incruntate 'n broboade,
mânuesc hangere din vârfuri de coasă.
De aceea poate, în satul Bosancilor
încă n'a crescut nici o fată frumoasă.
Drumețule, când vii dela târg,
mână mai repede, să nu te apuce
întunerecul în satul Bosancilor.
Chiar de-i găsești cântând pe la focuri
cu inimile muiate de jale,
asemeni unor steaguri plecate,
Mână mai repede.

EUSEBIU CAMILAR

SĂ NU SAPI GROAPA ALTUIA

Când l-am adus, era numai cât pumnul. Părea un ghem învălit într'o blăniță. Avea ochi rotunzi și roșii, urechile moi, lăsate 'n jos și-un ciot de coadă pe care-l tremura scurt și repede. Când mergea, cu părul cărămiziu și lung, mătura pământul.

L-a adus într'o primăvară când se desgheța zăpada și era noroi. Când l-a pus pe pat în bucătărie, ne-a pufnit râsul. Manea se uita mirată, nepricepând de ce ne-a venit să râdem. Ghemușorul ne privea cu ochi măriți, întrebători.

— De unde-ai adus javra asta? Nu vezi ce mică-i și păcătoasă? Nici nu cred să trăiască până 'n sară, vorbi, îmbufnată, stăpâna.

— Lasă matală c'are să trăiască și are să crească mare.

Cățelul privea cuminte, cu înțelegere. Când Manea începu să-l mângâe, întinse botul, scoase petala de trandafir a limbii și 'ncepu să-i lingă mâna, cu recunoștință.

Forfotind prin casă, învățându-se să sgreptene la ușă ca să iasă afară, trecând dela lapte la sos cu miez de pâne, ghemușorul prindea putere. Trupul a 'nceput să se lungească: picioarele rămâneau însă tot scurte.

A fost mare haz când a trebuit să i se dea un nume. Stăpânul ținea să-i dea numele unui mare fluviu din Rusia: Volga...

— Chiar și are mutră ca să poarte numele unui fluviu, s'amestecă stăpâna. Să-i zicem Javră, că tot îi javră mică și urită.

— Atunci să-i zicem „Ursu“, că și samănă cu 'n ursuleț...

— Ași... să se supere doctorul Ursu, să creadă că-l porclim pe el...

Numai Manea tăcea. Avea ea socotelile ei. Ea îl hrănea, îl mângâia, dormea cu el... și de la dansa i-a rămas și numele. Când îl desmierda pe spinarea mișoasă, îl alinta, dulce : Siu-siu, Siu-siu... Și cățelușul făcea ochii mari, ridica botul, tremura nărilor și parcă adulmeca chemarea.

Și azi : Siu-siu, mâne : Siu-siu, — Siusiu a rămas.

Primăvara înverzea codrul și gătise livezile în spumă de floare. Fluturii se jucau ca niște flori de cireși scuturate de vânt. Soarele cald aurea zarea.

Siusiu avea acum colțișorul lui : o lădiță pe care Manea o botezase „căsuță”.

Când supărată uneori pe zburdălniciile lui, îi porunceă : „la căsuță Siusiu, la căsuță...”, lip-lip, pe labelle lui răsfrânte 'n lături, pășea chibzuit și intra în lădiță.

Intr'o zi, când cei ai casei erau în oraș după treburi, prin forfoteala din Piața Unirii, se 'mpedicară de-un cățel. Era Siusiu. Se furișase 'n urmă și-acum, de frică să nu se rătăcească, era numai printre picioarele stăpânilor. Altă dată chiar s'a rătăcit.

— Unde-i Siusiu ? strigă Manea speriată.

Dar Siusiu nicăeri. L-au căutat prin piață pe la măcelării, au cercetat toate gheretele negustorilor, fără a-i da de urmă.

— Să știi că l-au prins la *ladă*, lămuri stăpâna. Numai tu ești vinovată, că nu l-ai bătut să-l desbări să se țină după noi, javră afurisită.

Cățelul se rătăcise într'adevăr. Plouase și părul de pe burtă se făcuse una cu noroiul. Asta îl împedica la mers. Așa s'a rătăcit. După ce a colindat și el toate locurile, a stat în mijlocul pieței și a privit în toate pățile. Dacă a văzut că nu dă peste cine caută, s'a așezat în colțul uliței pe unde știa că-i drumul stăpânilor și-a așteptat. Acolo a fost găsit.

— Siusiu !...

Plin de glod, sări greoiu, ieși înainte, și șcheunând subțire, începu să tragă cu labelle murdare de rochii și să se 'nalțe, copăcel, sprijinindu-se de picioarele stăpânilor.

— Na, că ne-a murdărit tot, javra.

Dar lui Siusiu îi sticleau ochii de bucurie, înotând, în urmă, prin băltoace.

Cu toate efortările de a-l desvăța să meargă 'n oraș, n'a fost chip să-l facă să rămâe acasă când ceilalți plecau. Când

stăpânii plecau în târg, se lua în urmă. Dacă răcneau la el, s'așeza la distanță, și-aștepta. Dacă-l atingeai c'o vârguță și-i strigai: du-te acasă Siusiu, marș la căsuță..., se tolănia cu burta 'n sus, întindea labelle și le mișca în așa fel, parcă să se apere, parcă se ruga... N'ai fi putut în aceste clipe să-l lovești, Doamneferește.

De cele mai multe ori, ca să 'nlătore scandalul, recurgea la un șiretlic. Cum vedea că servitoarea sau stăpâna se 'mbracă, spăla putina: o lua înainte și nu pe drumul obișnuit, ci prin grădini, furișându-se și ieșind tocmai departe, în oraș. Aștepta să treacă stăpânii. Dacă mergeau pe dreapta, el apuca pe trotuarul stâng și numai cu coada ochiului trăgea la dreapta.

Cunoștea pe toți prietinii casei. Când veneau persoane știute, lătra de două-trei ori, vestind musafiri. Pe străini însă îi lătra într'una, dând de știre stăpânilor să iasă afară. Avea o mare dragoste pentru căsuța lui. Acolo, pe-un petec de covor, după masă, odihnea, totdeauna cu'n ochiu pe jumătate deschis și c'o ureche în sus, atentă. Cum da frigul, îi plăcea dimineata să intre 'n casă și să se culce pe-o blană călduroasă de oae, la picioarele stăpânului. După ce îl mângâia cu labelle pe pantaloni și-i șcheuna încet, vorbindu-i pe limba lui cănească, se făcea covrig și începea să-i tragă la aghioase. Horăia ca un om. Și avea dreptate să doarmă obosit, deoarece toată noaptea nu se odihnea și-i melița gura.

Manea încerca uneori să-i jăfuiască culcușul. Ii lua covorașul și-l arunca în ogradă. Siusiu se ducea și-l aducea în gură, așezându-l în căsuță. Dacă i-l lua și-l ținea în mână, apuca de un capăt și trăgea. Nu latra, nu hârâia. Pricepea că-i glumă și cine se supără de-o glumă?

Odată, stăpânii plecând la țară cu automobilul, l-au luat și pe el. După câțiva kilometri i-a venit rău, ca unor oameni când călătoresc pe mare. Pe urmă s'a obișnuit. Știa însă când poate să fie luat și când nu. Pricepea când stăpânii pleacă și se vor întoarce sara. Atunci știa că poate să meargă. Și se ținea după dâșii. Înțelegea însă perfect când plecarea era pentru mai multe zile. Știa c'atunci nu poate să-i însoțească, și că are datoria să rămâe acasă, să păzească. În asemenea împrejurări își urmărea stăpânii până la jumătatea drumului unde îi aștepta trăsura sau mașina. La jumătatea drumului șcheuna subțire și

trist, se ridica pe picioarele stăpânilor, îi mângâia cu labelle și apoi rămânea să privească până le pierdea urma. În sâmburii roșii ai ochilor avea, în asemenea împrejurări, totdeauna lacrimi...

Avea Siusiu mare năcaz pe șoareci. Era în stare să dărâme bufetul dacă ar fi simțit înăuntru lighioana mică. Sta ore întregi întinsă pe labe, în preajma unei găuri și nu se lăsa până nu-l găbjia. Cum punea laba pe șoarec, îl prindea cu gura de după ceafă, îl strângea și gata. Venea apoi și da de știre că și-a făcut datoria. Să fi fost oricât de flămând, nu l-ar fi mâncat. Un ticălos care face stricăciuni își merită pedeapsa.

Anii i-au adus o judecată de om bătrân. Era acum ca un credicios care înțelegea totul și care, cinstit, își face datoria. Făcea, deseori, servicii de așa fel că scutea servitoarea. Se întâmpla uneori că stăpânul întârzia la masă. Stăpâna îl chema în cerdac, îi arăta orașul și-i spunea : Siusiule, du-te după Jan, hai, du-te.

Nu trebuia să-i spui de două ori. Înțelegea din ochi, înțelegea de 'ndată ce-a văzut că s'a așezat masa. Pornea lipa-lipa pe cărărușă, bucuros că i s'a dat o însărcinare de mare încredere. Ținea drumul pe unde știa că vine stăpânul. Dacă nu-l întâlnea, se ducea întâi la biroul unde face serviciu. Sgreptena la ușă, să-i deie drumul. Dacă nu era auzit, aștepta până intra sau ieșea cineva. Atunci se furișa înăuntru. Dacă stăpânul era acolo, îl trăgea de pantaloni, se uita prin cameră unde era ceasul, vorbindu-i cu ochii : Privește, îi târziu, te-așteaptă acasă cu masa.

Dacă nu-l găsea la birou, începea alergătura. Il căuta prin toate localurile unde știa că are obicei să s'abată. Mergea întâi la depozitul de ziare. Acolo ușa era totdeauna deschisă pentru că unul intra și altul ieșea. Aștepta înăuntru până era zărit. Cum îl cunoștea toată lumea, se găsea unul care să spue :

— Uite cănele lui Domnu Jan.

Siusiu privea pe vorbitor și n'înțelegea dacă stăpânul a fost la ziare sau nu. Pleca mai departe. Intra la bodega din colț, unde stăpânul se oprea uneori. Aici era primit totdeauna cu veselie multă.

— Iaca și Siusiu, se ridicau, deodată, glasuri. Unde ți-i stăpânul, Siusiule ?

După felul cum se puneă întrebarea și era privit, înțelegea că n'avea ce căuta la bodegă. Cineva îi întindea o bucată de salam sau o fărâmbă de ficat prăjit. Nici nu se uita măcar; el nu venise pentru o *gustare*, el avea un rol și trebuia să și-l îndeplinească. Eșit în stradă, privea în toate părțile cu mare băgare de samă. Apoi se ducea la cafenea. S'amesteca în fumul de țigară și zgomotul de *table*.

Întâlnea vreun prietin de-al stăpânului.

— Ce, măi Siusiu, ți-ai pierdut stăpânul?

— Trebuie să-l gădesc, vorbea el cu ochii și cu sfârcul cozii; mă duc acuma să-l caut în grădină.

Și ca să fie înțeles unde se duce, trecea repede strada și intra în grădina publică. În sfârșit își găsea stăpânul stând pe-o bancă. Se repezea ridicat în picioare, îl desmerda cu labele, apoi îl apuca de margina de jos a pantalonilor și trăgându-l, îi făcea semn și cu căpșorul: Hai, că ne-așteaptă acasă...

Dacă simțea că-i târziu, alerga înainte, apoi se 'ntorcea și hămăia scurt, de câteva ori, ca o poroncă:

— Mai repede, că se răcește mâncarea.

Când știa că nu-i târziu, își lăsa stăpânul să meargă agale întovărășindu-l alături, ca un prieten.

Așa au trecut ani după ani. Vremea i-a lungit genele, i-a scris o deosebită deșteptăciune în ochi și i-a înroșit blana, rărindu-i-o pe spinare.

Toate însă au în lume un sfârșit. Uneori răutatea oamenilor, alteori numai o întâmplare deschide o rază pe care, oricât ar curge vremea, nu poate s'o vindece. Și iată ce-a fost hotărît de Cel de Sus să se 'ntâmple. Avea cățelul acesta o mare ciudă pe câinii hoinari. Oricât de mare ar fi fost dulăul ce intra în ogradă, se repezea la el, și dacă nu de frică, dar de lătratul lui ascuțit și repede, trebuia să-și i-a tălpășița.

— Siusiule, vină 'ncoa să nu te muște, striga, înspăimântată, Manea.

— Nu pot suferi vagabonzii ăștia, parcă spunea, uitându-se fix în ochii servitoarei. Fiecare este dator să aibă o casă și-un stăpân, nu să umble ușernic...

În oraș erau însă mulți câni care cutreerau flămânzi. Intrau și'n domeniul lui Siusiu să scotocească lada cu gunoi sau să fure,

dacă s'ar ivi prilejul. Se făcea atunci o harmalaie, ca la stână. De-aici i-a și venit stăpânei ideia care a dus la nenorocire.

— Am s'otrăvesc dulăii iștia, ca să scăpăm de ei. Te po-menești că vine unul turbat și-l mușcă pe Siusiu. Și numai teama de-a nu păți vreun rău cățelul, sili pe stăpână să pregătească carnea otrăvită. Dar înc' odată se 'mplini zicătoarea: Să nu sapi groapa altuia, că se poate să cazi singur într'nsa. Intr'o zi Siusiu nu mai avea astâmpăr. Alerga prin cerdac, gemea, plângea șche-unând duios, prindea stăpânii de picioare, îi mângâia cu labelle și cu capul, apoi iar alerga, speriat. Ochiul i se înălțase, căpătând o privire de om bolnav.

— A fi turbat, vorbi stăpâna, dă-i apă să vezi bea?

Manea îi turnă într'o farfurie și linchind repede, toată a băut-o.

— Saracu, ce sete are!... Ii bolnav saracu, da' nu-i turbat.

Toată ziua n'a mâncat nimic; într'una bea apă.

— Să știți c'a mâncat din carnea otrăvită, aruncată 'n ogradă.

Sara a sgreptănat la ușă, a colindat toate odăile, s'a târăit puțin pe blana unde îi plăcea să se culce, a privit mult și și-a mângâiat stăpânii, vorbind cu ochisorii bolnavi.

— Rămâneți sănătoși, bunii mei stăpâni, eu de-acu mă duc...

A doua zi Siusiu nicăeri. L-au strigat, l-au căutat toată ograda și prin vecini... Târziu l-au găsit sub un gard, departe, lungit pe-o coastă, țăpăn, cu picioarele întinse, reci...

Numai Manea a avut puterea să-l vadă. Plângând, l-a ridicat ca pe-un copil, i-a săpat groapa sub un pom în livadă, l-a 'nmormântat și i-a presărat flori și lacrimi deasupra...

Ț I E

În dimineți cu cer senin,
Când de viață totu-i plin,
Când peste tot e cânt și floare,
Spre mine-atunci se 'ndreaptă lin
Icoana-ți vie, zâmbitoare, —
Și-ași vrea pe veci la piept să țin
Ființa ta ce se 'nfiripă,
Dar, vai, ca umbra pierе 'n clipă.

Și mă trezesc din nou pustiu
Și n'ași mai vrea atunci să știu,
Să știu că fost-ai tu pe lume,
Când din ce-a fost în tine viu
N'a mai rămas decât un nume
Și-un pumn de țărână 'ntr'un sicriu...
Din locul fără revedere
Zadarnic dorul meu te cere.

Când plânge-un clopot pe 'nserat
Și 'n aerul încețoșat
Se frâng suspinele-i de-aramă,
Mă simt atunci încătușat
De-un gând ce fără să-și dea samă
Imi tot șoptește neîncetat
Aceiași șoptă neîndurată :
— Știi tu ce 'nseamnă «nîciodată» ?

In noptile de iarnă, mari,
Te-oi aştepta din nou s'aparî,
S'apeşi încet pe cleampa porţii,
S'aud iar paşi uşori şi rari.
Din recele neant al morţii,
Aştept iar vie să-mi răsari,
Aştept, dar mă 'ncleştează amarnic
Acelaşi gând : aştept zădarnic

I. M. MARINESCU

CINCIZECI DE ANI DELA MOARTEA LUI GR. MANOLESCU ¹

Critica dramatică contemporană, punând problema tradiției în teatrul românesc, s'a grăbit, de cele mai multe ori, să tragă concluzia pripită că această tradiție nu există, că tot ceea ce s'a realizat până astăzi sunt doar dibuiri incerte, a căror cristalizare se va face cândva... într'un viitor îndepărtat.

Nimic mai fals ca această teorie. Desigur că în cadrul restrâns al unui articol comemorativ nu vom putea demonstra cu toată aparatul argumentelor de care avem nevoie, caducitatea unei atare opinii critice.

Invităm însă pe acei critici, care vor să facă *tabula rasa* cu trecutul teatrului românesc, să coboare alături de noi în negura timpului, și să lase să li se șoptească la ureche cu glas pios de moșneguț încârcit de vreme și cu rezonanțe de ecou îndepărtat numele acelei ilustre pleiade de actori ce au glăsuț în limba românească: M. Millo, M. Pascaly, Gr. Manolescu, Arceleanu, Hagiescu, Șt. Iulian, V. Leonescu, Iancu Petrescu, Ar. Romanescu, C. Radovici, P. Liciu, C. Nottara, P. Sturza, Ar. Demetriad, Agatha Bârsescu.

Totuși criticul vremii noastre își poate pune o justificată întrebare :

1. După notele unui cuvânt comemorativ rostit la Radio Moldova în seara zilei de 4 Sept. 1942.

Ce a mai rămas din opera acestor glorii ale scenei românești ?

Nimic.

Doar un nume răspândit în cercuri restrânse, simplu simbol, al unei celebrități apuse.

Piatra funerară a închis subț ea, geloasă, mimica, modulațiile vocii, măreția gesturilor.

Aceasta e tragedia actorului : el nu-și poate transmite generațiilor ce vor veni opera, ci doar faima.

E poate cea mai crudă diferență specifică dintre el și ceilalți slujitori ai frumosului.

Cu cât faima e mai mare, cu atât numele va rezista mai mult măcinării timpului. Trecutul cerne prin sita sa gloria obținută ilegal, prin mijloace factice, și nu reține pentru viitorime decât valorile reale.

Iată unicul principiu ierarhic în promovarea talentelor dramatice.

Și ce nume este oare mai actual astăzi, după cincizeci de ani dela moartea purtătorului lui, ca acel al lui Gr. Manolescu ?

De ce ?

Fiindcă Gr. Manolescu cu geniul său actoricesc, cu o voință de mucenic și cu o pregătire solidă, și-a creat în publicul spectator o faimă de nespulberat. El n'a fost un vânător de succese imediate, ci un posedat de teatru, care a știut să-și cucerească profesorul, la început ostil lui, a știut să uimească cu talentul său un public, ce nu-i era tocmai favorabil, nefăcându-i concesii, ci impunându-i el stilul savant al jocului său.

Iată de ce credem că nu exagerăm deloc afirmând că anul 1857 a oferit scenei românești darul cel mai de preț, pe care i l-a putut face vreodată. Atunci, într'o căsuță din strada bisericii Schitu Măgureanu, se naște Grigore, al cincilea copil al fostului serdar în oștirea română, Al. Manolescu, și al Elisabetei, fiica logofătului Gh. Rucăreanu, din Câmpulung.

Gustul pentru teatru s'a manifestat la Manolescu dela vrâsta de cinci ani. Cuvântul „teatru“ rostit de părinții săi, pe când treceau pe lângă Teatrul Național, stârnii o atât de mare curiozitate în mintea precoce a copilului Grigore, încât tatăl său nu mai avu răgaz, până când într'o seară nu-l duse să vadă o reprezentație de teatru.

Se juca Lipitorile Satului.

Spectacolul nu a fost pentru Grigore satisfacerea unei curiozități sau a unui capriciu copilăresc. El a urmărit cu atenție textul, a trăit alături de actori evenimentele, rămânând profund impresionat de moartea lui Ion Teslaru :

„Tot restul piesei — ne mărturisește Manolescu — n'am făcut decât să-mi zic că Ion n'a murit, că trăește, că biata nevastă și copiii or să-l vadă, dar... în zadar!”

Odată familiarizat cu noțiunea de teatru, jocurile copilăriei: zmeu, arșice și soldați de plumb, fură părăsite, căci Manolescu nu visa, așa cum scrie el însuși mai târziu, decât: *„Teatru și iar teatru. Dacă făceam cunoștința unui băiat, la moment îi și propuneam să facem teatru. Duminica mă duceam la cel mai bun prieten al meu, improvizam și jucam câte cinci piese pe seară”*.

Pe măsură ce înainta în vrâstă, dorul de a se face actor creștea, spre mahnirea părinților, ce visau un viitor mai onorabil pentru odrasla lor.

Pe când era în clasa doua gimnazială furia pentru teatru ajunse la paroxism. Impotrivindu-se voinței părintești, părăsi gimnaziul și se înscrise la Conservator la clasa lui Șt. Velescu.

La examenul de admitere în Conservator recită Zburătorul. Impresia fu dezastroasă.

Din cauza emoției, recitase îngânat și peltic, stârnind hohotele de râs ale clasei.

Velescu îl sfătui chiar să nu-și piardă vremea zadarnic prin Conservator, căci nu va putea face niciodată teatru.

Trupul slăbănog și desproporționat al băețandrului, brațele sale lungi și picioarele îndoite în formă de X i se păreau lui Velescu în completă contradicție cu fizicul unui actor.

Manolescu însă nu disperă. El a știut să facă din toate defectele sale corporale calități și printr'o muncă asiduă izbuti să atragă atenția lui Velescu asupra talentului său, dovedindu-i că prima impresie poate înșela.

La producția de fine de an G. Dem. Teodorescu se exprima astfel despre jocul lui Manolescu în *Cimbru din Influența Morală* a lui G. Sion: *„Gesturile îl sunt măsurate și rotunde, ceea ce denotă studiu și inteligență”*. Cu ochiul său de fin observator G. Dem. Teodorescu descoperise nota dominantă a

personalității artistice a lui Gr. Manolescu : *studiu și inteligență*. În toată cariera sa, Manolescu nu a știut ce înseamnă a improviza, totul la el era analizat, disecat, alambicat, până în cele mai mici amănunte, după un contact îndelungat cu textul ce-l avea de interpretat.

Un rol pentru Manolescu însemna o problemă cu multiple soluții, din care una este cea mai aproape de adevăr. Așa de pildă se spune că după fiecare reprezentație a lui *Hamlet*, rolul care i-a dat probabil cel mai mult de gândit marelui tragedian, se închidea în biroul său de lucru, rememorându-și textul până în zori, spre a mai găsi un gest sau o intonație nouă, menită să pună mai bine în evidență personalitatea nefericitului prinț al Danemarcei.

Manolescu studia cu pasiunea savantului setos de adevăr, interpreta cu simțul rafinat al artistului de rasă și gândea cu limpezimea logicianului.

Aducând într'o epocă de teatru destul de bogată în talente native, un atout în plus : *cerebralitatea*, Gr. Manolescu izbuti să uimească nu numai publicul, dar chiar și pe camarazii săi mai în vârstă.

„Eu am descoperit, la clasul lui Velescu, — îi scria cu mândrie Millo lui Pantazi Ghika — pe Grigore Manolescu, acea figură unică din teatrul românesc, care îmi impunea respect și mă făcea să tremur de emoție, când îmi dădea replica la Bossel“.

Debutul actoricesc și-l face în trupa lui Millo, fiind salariat cu 8 galbeni pe lună.

Alexandru Manolescu când auzi că fiul său este într'o trupă de „saltimbanci“, se duse furios la Millo cerând să-l concedieze. În urma refuzului lui Millo, bătrânul se adresează parchetului cerând să-l aresteze pe Grigore. Dar și această cerere îi fu respinsă, căci legea nu făcea o culpă din simplul fapt că un fiu își alege o altă meserie, decât aceea pe care o doreau părinții.

Dezolat, bătrânul Manolescu, încercă să-l constrângă printr'un argument cât se poate de crud : ori părăsește casa părintească, ori renunță la teatru.

Gr. Manolescu alese însă prima alternativă.

Mirajul scenei fusese mai puternic decât dragostea față de cei ce i-au dăruit viața.

Urmând legile crude ale culiselor, Gr. Manolescu, ca orice începător, nu era utilizat după calitățile sale, ci după necesitățile ansamblului. Situația aceasta îl nemulțumea: „bătrânul Millo, zice el, *angajându-mă în trupa sa, nu-mi încredințează decât roluri de comic, bătrân: Moftureanu, Baronul Tochenberg, Paf-Puf, Vântură țară*”.

„Disperat, amărât de această nedreptate ce mi se făcea aspirațiilor mele, nedreptate de care — aici trebuie s'o spun — sunt recunoscător marelui nostru Millo, căci nu puțin datorez consiliilor sale precise, mă hotărîi să primesc un angajament în Iași, sub direcția domnului Aslan”.

Intr'adevăr din 1874 și până în 1879 Gr. Manolescu va onora cu talentul său scena oficială moldovenească.

Nici la Iași nu are norocul să debuteze în roluri ce-i conveneau, neputându-și da măsura talentului său, ci doar să impresioneze printr'o „*voce simpatcă*” și un joc de scenă „*bogat și variat*”, cum relevă unul din cei mai dificili critici, Eminescu. Altădată Eminescu notează jocul lui Manolescu din *Marie Tudor*, cu calificativul *bine*, pentru a exclama, plin de admirație, într'o cronică despre moartea lui *Petru cel Mare* a lui Scribe: „*Manolescu a fost de astădată mult mai bine în rolul de amoret, decât în alte piese, și a avut momente destul de frumoase*.”

Marele actor intrase pe făgașul adevăratului său gen de teatru.

În vara anului 1878, Manolescu, împreună cu Arceleanu, Petre Ionescu și P. S. Alexandrescu, inaugurează prima stațiune de vară la Iași, în grădina „Chateau aux fleurs”.

Noua întreprindere teatrală a avut o frumoasă influență asupra publicului ieșan, prezentând un repertoriu ales și bine jucat.

Intr'o dare de samă a sa asupra activității teatrale dela Chateau aux fleurs, Eminescu, scria cu mult entuziasm conservatorist: „*ne bucurăm mult văzând un început de emancipare de nefasta influență franceză, cu toate ideile ei pe dos de clasicism, cu mișcarea ei pe cataligi, cu vorba afectată și pronunția falsă. Reîntoarcerea la natură și la pronunția firească și îmbărbătată a limbii românești, ne pare un succes foarte însemnat, oricât de neînsemnat ar părea unor ochi mai puțin pătrunzători*”.

Oricine cunoaște părerile lui Manolescu despre teatru va

recunoaște în el promovaătorul școlii naturaliste, atât de admirată de Eminescu.

Pentru scena ieșană Gr. Manolescu a fost un regenerator al mișcării teatrale moldovenești, un deschizător de noi și mărețe orizonturi artistice.

Subt îndemnul acelui vagabondaj artistic, în care s'a complăcut întotdeauna, Gr. Manolescu părăsi în 1879 Iașul, plecând la București.

După ce făcu parte din două formații teatrale particulare, fu angajat de Ion Ghika la Teatrul Național din București. Aici era privit cu respect și admirație.

Velescu îi cedează pe *Fabio* din *Roma învinsă* a lui *Parodi*, iar Pascaly pe *Ruy-Blas*.

Pe vremea aceea un actor juca un rol până părăsea complex scena, socotindu-l un monopol al său.

Singur Manolescu rupse această stupidă tradiție.

Doi mari actori, Pascaly și Velescu, îi recunoșteau, prin gestul lor, superioritatea artistică.

Ruy-Blas, jucat în traducerea în versuri a lui *Ascanio*, a însemnat pentru Manolescu prima sa biruință artistică. După premieră ziarele vorbeau de creația sa în termeni superlativi. Manolescu impresionase prin sonoritatea glasului său, prin modulațiile eufonice ce le dăduse versului lui Hugo, prin policromia nuanțelor din care construise caracterul legendarului lacheu, dar mai ales, scrie cronicarul dramatic al ziarul *Democratul* „Am văzut că simte poezia jocului tacit, efectele imobilității și tot succesul ce poate trage actorul dintr'uu simplu joc de figură”.

Manolescu poseda, ca nimeni altul, intuiția pauzei în timpul jocului, adică tocmai cheia de boltă a artei dramatice. Pauza pentru actor este în coloratura rolului un efect vocal tot atât de important ca și efectul stilistic obținut de un poet printr'o imagine, adică o ornamentație menită să încante spectatorul și să-i concretizeze textul.

Lacheului din *Ruy-Blas* îi urmează un alt succes tot atât de răsunător *Despot Vodă*, Manolescu fiind primul interpret al acestui complex rol din dramaturgia lui Alecsandri.

La sfârșitul spectacolului, Alecsandri, fascinat de jocul măestru a lui Gr. Manolescu, îi trimise un bilet cu următorul conținut :

„M'ai înțeles pe deplin. Ai făcut din Despot un erou al sării. Aplauzele sincere ale publicului te-au înștiințat mai din vreme, că succesul îți aparține și că prin acest bilet nu fac decât să confirm mai târziu, emoția de care am fost subjugat la spectacol.”

Succesele lui Gr. Manolescu avură rezonanță până la Palatul Regal. Augusta protectoare a artelor, care a fost Regina Elisabeta, îi oferî atît lui, cît și Aristizzei Romanescu, o bursă de studii la Paris.

Abia acum, în fața nobilului gest regal, Al. Manolescu înțelese că fiul său își alesese o meserie onorabilă, care, departe de a-i păta numele, îl va oferi aureolat posterității. Rănit în amorul său propriu, dar convins că săvârșește un act de echitate morală, întinse o mână prietenească fiului oropsit pe nedrept.

La Paris, Gr. Manolescu urmă cursurile de mimică și dicțiune ale lui Delaunay și Ragdiase, precum și pe ale lui Got și Regnier. Iar pentru complectarea culturii sale, audiază cursuri de filosofie, de istoria artelor și de literatură, și tot în acelaș scop vizită muzeele și bibliotecile de samă din capitala Franței.

Asistând la spectacolele Comediei Franceze, Gr. Manolescu are prilejul cel mai nimerit să-și verifice teoriile sale teatrale.

Arta actorului, ca orice artă în genere, se bazează pe imitarea realității, urmărindu-se realizarea autenticului prin efortul depus în înțelegerea și încarnarea personajului, și nu printr'o schimonoseală la întâmplare, menită să excite ilaritatea sau sensibilitatea lacrimogenă a galeriei.

De aici dela Paris, Manolescu, într'o scrisoare către un amic din țară, își făcea în termeni de-o ironie amară și persiflantă profesia sa de credință : *„Ah! Aici la Paris, respiri în toate părțile numai artă ; dacă cabotinii români ar vedea și auzi cum se joacă aici, te asigur că s'ar lăsa de teatru ; dar fiindcă Parisul e prea departe, profită și de ignoranța publicului, care neștiind ce este arta, aplaudă frenetic un cabotin și disprețuește pe un artist adevărat. Fericit public !”*

După un an de muncă intensă, Gr. Manolescu, revine în țară cu cultura îmbogățită și cu gustul rafinat de spiritul fin al metropolei occidentale.

Stagiunea 1880-81 se deschide cu *Daniel Rochat* de V.

Sardou, spectacol dat în onoarea lui Gr. Manolescu. La premieră sala Teatrului Național cuprindea toată elita Bucureștiului.

Gr. Manolescu se întrecuse pe sine însuși în *Daniel Rochat*, rol pe care-l studiasse la Paris cu Delaunay, izbutind să-l uimească pe acesta prin interpretarea originală ce o dădea eroului lui *Sardou*. Lumea îl aplaudă frenetic, pecetluind astfel consacrarea definitivă a titanului artei dramatice românești.

Acum începe epoca de glorie a lui Gr. Manolescu.

Toată aristocrația spirituală a Bucureștiului îl privește ca pe un idol al ei. Iată-l de pildă pe Macedonschi, scoborând de pe tronul său, pentru a immortaliza în câteva versuri, creația lui Manolescu din *Hatmanul Drăgan*, o localizare a lui *Fr. Damé* și *I. Mala*, după *Déroulède*:

„Amice! Simt în suflet uimirea cea mai vie...
 Și *Déroulède* vre-odată de-ar fi la noi să vie,
 Văzându-te, pe Stenko, s'ar recunoaște astfel!
 Salut în tine artistul ce teatrul ne re'nvie;
 Căci tu ai fost și înger și om ai fost în el.“

O ceartă cu Șt. Iulian produse demisia lui Manolescu dela Teatrul Național. Cu sprijinul material al colegei sale Ana Popescu, el își alcătui o trupă proprie, jucând în sala *Dacia*.

Aici Gr. Manolescu a făcut teatru pe gustul publicului, jucând mai ales melodrame, formula de teatru cea mai gustată pe vremea aceea.

La *Dacia*, Gr. Manolescu se prezintă publicului și în postura de autor dramatic, cu piesa originală *După moartea mea*. Cu toate stăruințele noastre nu am putut da peste manuscrisul acestei lucrări, atât de interesantă, fiind scrisă de un actor genial și un meșter iscusit.

La *Dacia* Gr. Manolescu excelează în Armand Duval din *Dama cu Camelii*, piesă ce a ținut afișul câteva luni.

Excedentul de stimă repurtat de Manolescu la *Dacia*, nu l-a împiedicat însă să constate cu amărăciune, la sfârșitul stagiunii, un dezastruos deficit financiar.

Teatrul era încă o meserie de lux, ca s'o poți profesa trebuiau imense sacrificii materiale.

Față de acest crud adevăr, poate că multe gânduri înaripate, care populau atât de luxuriant imaginația lui Manolescu în anii de studii la Paris, se vor fi prăbușit nerealizate în prăpastia uitării.

Deziluzionat, Manolescu își desfăcu trupa, se căsători cu Ana Popescu și plecă în voiaj de nuntă la Paris. De aici, răspunzând invitației lui Ion Ghika, care era pe atunci ministru plenipotențiar în Anglia, se duse la Londra pentru a admira pe celebrul interpret al lui Hamlet, Edwin Booth.

După o ședere de cinci săptămâni în capitala Angliei, se îndreptă spre Elveția, apoi străbătu Italia până la Roma, reîntorcându-se în țară dornic de muncă.

În 1884 reîntră în Societatea Dramatică pentru a-și îndeplini un vis al adolescenței: *Hamlet*.

Într-o autobiografie a sa Gr. Manolescu ne povestește tot sbuciumul ce l-a depus pentru a izbuti să joace acest rol. Să-l urmărim și noi în etapele lui esențiale, spre a vedea ce înseamnă voința pentru un actor.

Când a auzit prima dată pomenindu-se de *Hamlet*, era în primul an de conservator. Profesorul chemase o elevă să interpreteze o scenă din tragedia lui Shakespeare. Gr. Manolescu fu fascinat de numele straniu, cu sonorități sumbre, al prințului Danemarcei. Iar când eleva începu să interpreteze, fu sedus de un text pe care nu-l înțelegea, dar în care recunoștea genul de teatru spre care se simțea atras.

Indată ce ora de curs luă sfârșit, Manolescu ceru profesorului câteva lămuriri asupra lui *Hamlet*.

„Nu-i de nasul tău“, răspunse Velescu, pentru a scăpa de întrebările iscoditoare ale băiețandrului.

Răspunsul brutal al maestrului nu-l descurajă. Își procură singur piesa și căută cu mintea sa fragedă de copil de 14 ani să pătrundă singur tainele tragediei shakespearene. După lectură, Manolescu fu afât de încântat de piesă „încât — zicea el — nu mai avui altă gândire, decât să ajung odată a juca pe *Hamlet*“.

Proaspăt angajat la Teatrul Național din Iași, Manolescu îi declară într-o bună zi colonelului Bengescu, care îl felicitase pentru creația sa din *Don Juan de Marana*:

— „Hei! Domnule Bengescu, *Don Juan ca Don Juan*, dar altceva am eu de gând să joc odată

— Ce?

— Apoi nu știu dacă-i fi cunoscând piesa... una... *Hamlet*!“.

Bengescu izbucni în răs și sfătui pe Manolescu să renunțe la temerarele sale aspirații.

Se scurg doi ani dela această conversație și poposește la Iași Rossi, jucând printre altele și *Hamlet*. După reprezentație, Bengescu îl întreabă pe Manolescu:

— „*He! Ai văzut ce-i Hamlet?*”

— *Am văzut.*

— *Și cam ce crezi?*

— *Cred că e greu pentru mine să-l joc ca Rossi, dar de înțeles, îl așteptam pe el numai, ca să-ți spun că și eu l-am înțeles în felul meu, și că în acest fel nu cred să fiu înșelat. Mi-i frică că nu pot exprima ceea ce simt, fiindcă eu nu sunt artist mare, dar am să mă silesc.*

— *Vrea să zică nu te lași de Hamlet cu nici un preț?*

— *Nici mort!”*

Paisprezece ani de îndărătnică voință i-au trebuit lui Manolescu ca să demonstreze lui Velescu că *Hamlet* „e de nasul lui” și să-l convingă pe Bengescu, că el tânărul înflăcărat de ordinioară, s’a putut înălța până în sferele artistice ale lui Rossi.

Gr. Manolescu triumfase și de data aceasta!

Premiera a avut loc în seara zilei de 2 Oct. 1884. A fost o seară rară. O seară unică în analele teatrului românesc. Publicul aplauda frenetic, extaziat în fața unei creații artistice ce atinsese sublimul. A doua zi toată presa preamărea într’un limbaj superlativ pe genialul interpret al lui *Hamlet*.

Approape la toți interpreții mondiali ai lui *Hamlet*, anteriori lui Manolescu, drama interioară se desfășura monocord, reliefându-se după temperamentul fiecăruia, când sentimentalismul, când melancolia, când brutalitatea omului care se răzbună.

Gr. Manolescu, depășind tiparele tradiționaliste, se adaptează situațiilor psihologice, atât de diferite dela scenă la scenă, subliniind astfel, cu o neîntrecută virtuozitate, toate sinuozitățile complexului hamletian. El izbutise să fie pe rând când exaltat și răzbunător, când blând și răbdător, când impetuos și fulgerător, când melancolic și sentimental.

Această nouă și ingenioasă interpretare a lui *Hamlet* face din Gr. Manolescu un pisc everestic al dramaturgiei românești.

Ajuns pe culmile cele mai înalte ale artei, viața i-a oferit și ea, generoasă, onorurile ce le merita.

Admirat și prețuit de regina Elisabeta, Gr. Manolescu, deveni actorul favorit al Curții Regale, inaugurând scena dela castelul Peleş și fiind invitat la toate balurile și recepțiile dela Palat. Vara, în liniștea castelului Peleş și în tovărășia Suveranilor, Manolescu își petrecea vacanța la Sinaia, unde găsea întotdeauna o primire caldă și prietenească, lipsită de orice etichetă și ceremonial.

Dar cu toate acestea în sufletul lui mai subsista încă o undă de nemulțumire :

„Oficialitatea, îi scria el Anei Popescu, mă înăbușă. Atunci simt nevoia imperioasă să schimb aerul, mediul, chiar dacă sunt nevoit să apartot pe o scenă oficială. O libertate deplină, iată ce pretinde arta dela un preot al ei. N'am avut norocul s'o îndeplinesc în cariera mea de artist. Pentru aceasta sufăr și voi suferi neîncetat“.

Pentru a se elibera de sub scutul oficialității, își alcătui un ansamblu și, după închiderea stagiunii, porni în 1888 să cutreere țara, jucând mai multe piese, printre care *Hamlet* ocupa locul de frunte.

În trupa sa se afla de astădată și Ar. Romanescu.

Între Aristizza și Manolescu se născuse de mult din timpul camaraderiei dela *Bossel* o idilă focoasă, stinsă vremelnice sub cenușa unui destin capricios, ce desparte oamenii pentru a-i readuce unul în fața altuia mai pătimiși, mai setoși de aventură.

Subt ochii împăienjeniți de lacrimi ai Anei Popescu, prima iubire își reclama brutal drepturile ei. Înțelegând că este de prisos, părăsi ansamblul turneului și divorță de Manolescu.

Cuplul artistic cel mai ideal și mai armonios pe care scena românească l-a avut vre-odată Ar. Romanescu-Gr. Manolescu, străbătea acum țara ducând cu el, din oraș în oraș, flacăra artei și a dragostei veșnice.

Poposind la Iași, găsiră aici artiștii dezorientați din cauza incendiului ce mistuise clădirea Teatrului Național, în Februarie. Venirea lui Gr. Manolescu avu un efect salutar. Se încheagă repede un ansamblu și începură reprezentațiile în grădina Tivoli.

După un turneu plin de interesante peripecii la Chișinău, Gr. Manolescu și Ar. Romanescu sunt angajați la Teatrul Național din Iași pe timpul stagiunii 1888-89. Dându-și demisia din Teatrul Național din București, directorul de pe atunci, I. L. Ca-

ragiale, puse următoarea rezoluție: „*se resping demistile și se acordă concedii de câte un an*“.

La Iași, stagiunea se deschise cu Don Carlos, în care Gr. Manolescu deținea rolul titular, și continuă în ovațiile nesfârșite ale publicului, dornic să admire arta măiastră a celor doi protagoniști: Gr. Manolescu și Ar. Romanescu.

La sfârșitul stagiunii plecară într'un voiaj de studii la Paris, iar la întoarcere reveniră în Naționalul bucureștean, cu un salariu de 1.400 de lei lunar.

Dintre rolurile pe care Manolescu le-a creat în această ultimă a sa stagiune la Teatrul Național trebuie să notăm pe *Dragomir* din *Năpasta* lui Caragiale.

Actorul era în plină vigoare a forțelor sale și se dăruia scenei cu același avânt tineresc.

Un incident însă va curma firul carierei sale la Teatrul Național din București.

În timpul absenței sale de pe scena Naționalului bucureștean se afirmase ca un succesor al său Constantin Nottara.

Trecutul și prezentul se aflau acum față în față, ambițioși să triumfe unul asupra altuia, printr'o nobilă încrucișare de floretă pe câmpul artei.

O cabală gazetărească împărți publicul în două tabere, una susținându-l pe Manolescu, alta pe Nottara.

Văzând că ideea de artă, pe care o considera ca pe ceva sfânt, e terfelită de haimanalele Bucureștiului, Manolescu cu rara sa nobleță sufletească se retrase din luptă.

Alături de Aristizza, tovarăsa sa devotată, părăsi Bucureștiul luând drumul Iașului.

Orașul debutului și al primelor idealuri devenea acum un loc odihnitor, de plăcut refugiu sufletesc. La gară o ceată de derbedei, care altădată îl aplaudase frenetic, îl flueră. Gr. Manolescu privi acest spectacol barbar cu toată resemnarea pe care i-o impuneau împrejurările. El scria lui Șt. Iulian:

„Zâmbitor, priveam la o ceată de indivizi în toată firea, care mă flueau fără niciun motiv, mânați de ambiția de a face să triumfe un coleg, care de altfel îl cred un mare talent. Biata Aristizza plângea în fundul vagonului. N'am fost niciodată gelos de succesul altuia, poate de aceea priveam liniștit și zâmbitor la amenințările disperate ale celor de pe peron“.

Rănit în mândria sa, Gr. Manolescu se dăruie cu o îndoită pasiune scenei ieșene.

Camarazii de teatru găsiră în el un îndrumător doct, mișcarea teatrală moldovenească un iscusit conducător.

După terminarea stagiunii, Gr. Manolescu vru să-și îndeplinească un ultim vis al său: un turneu în străinătate.

Organiză în acest scop o serie de spectacole la Viena cu *Hamlet*, *Mândrie și Amor* și *Nerone*. Din cauza anotimpului nepotrivit și a lipsei de organizare, turneul se soldă printr'un fiasco material, așa încât Manolescu fu nevoit să împrumute 5000 de lei dela baronul Lidheim, pentru a-și acoperi cheltuelile și a se putea întoarce în țară.

Deprimat de insuccesul material dela Viena, Gr. Manolescu dădu o serie de spectacole în Capitală, până când o boală nemiloasă începu să-și arăte colii și să-i macine forțele. Internat într'un sanatoriu din Viena, după câteva luni de îngrijire medicală se simți în aparență însănătoșit.

Intors în țară dădu o serie de spectacole în București, apoi la Iași, și în cele din urmă plecă într'un turneu prin țară cu ansamblul Teatrului Național din Iași.

Intr'o seară, pe când juca la Piatra Neamț *Moartea Civilă*, luptând din răspuțeri cu morbul distructiv al cancerului, fu pentru prima oară învins, căci boala fiind mai tare decât voința sa, îl smulse definitiv scenei, căreia i se jertfise cu atâta elan și pasiune. În amintirile sale de teatru, Aglaia Pruteanu și-a notat câteva rânduri emoționante despre acest trist eveniment:

„Vie mi-a rămas în minte figura lui Manolescu, atunci când își trăia ultimile clipe din viața lui de teatru. Deși lupta încă cu toată vigoarea tinereții, totuși era foarte slăbit și puterile îl trădau în scenă! Intipărită mi-a rămas în minte o scenă din „Moartea Civilă“, pe când se lupta cu durerile sfâșietoare, și boabe mari de sudoare îi picurau de pe frunte pe nas și de-alungul obrazului. Acestea le vedeam noi cei din apropierea lui; pentru publicul din sală însă, era un Carlo Almini incomparabil! În seara aceea a trebuit să fie sprijinit de actori pentru a fi condus în cabină, — printre aceștia, eram și eu. Cu toată ușurătatea și nepăsarea caracteristică tinereții, — momentul acela m'a impresionat adânc. Indurerată, uimită, privind cu ochii mari, neștiutori, — simțeam, poate pentru prima

dată, aripa morții, nemiloasă și distrugătoare, — necruțătoare pentru tot ce-i mare și frumos. Înțelegeam că Manolescu-i pierdut și că n'am să-l mai văd pe marele artist".

Intr'adevăr, condus imediat la Paris, cu toate îngrijirile medicale date de celebrul chirurg Péan, Gr. Manolescu, se stinse din viață, în vârstă numai de 35 ani, în după amiaza zilei de 14 Iulie 1892, sub privirile pe veci îndoliate ale Aristizzei Romanescu.

Corpul lui Gr. Manolescu odihnește astăzi în cripta funerară dela cimitirul Belu, artistul supraviețuește însă în conștiința noastră, bătrâni și tineri, cu aceeași tărie ca și acum 50 de ani, ba poate că timpul a contribuit să-i reliefeze valoarea sa excepțională și să ni-l arăte nouă astăzi ca pe o minune dintr'o epocă de basm.

În succesiunea generațiilor, numele lui Gr. Manolescu va străluci perpetuu, stârnind în sufletul tuturor regretul, de a nu se fi putut împărtăși din arta lui, dar și mândria că din acest neam românesc s'a născut odată... de mult... un actor de geniu, ce ar fi putut egala orice stea a artei dramatice mondiale.

GEORGE LOGHIN

TUNARUL ASIMINEI GHERON

Se clatină-adâncul sub fulgere...
Curg din negrele ugere
Ale nopții, potopuri de strivită lumină.
Pământu 'n străfunduri suspină.
Răscoală de gemete aleargă sălbatic
Să 'ngroape învinsul ostatic.
Tunarul Asiminei Gheron
Cu pieptul arămiu și gol,
Cu picioarele 'nfapte 'n al gliei pistol,
Cu oțelul brațelor — neînfricat buzdugan, —
Trîmete al ghiulelelor
Arcan
Să rupă,
Să ucidă,
Să sfărâme
Blestematele mobile de râme.
Picături de sudoare — mărgel, —
Subt chiuitul nebun de oțel,
Cad pe buzele-i arse,
Ca o pulbere de mătase.
Tunurile mușcă flămânde
Cușmele stâncilor zăvorite 'n osânde.

Rup carnea pietrei dușmană,
 Rup trupurile 'n trântă șoimană.
 — Balaurul trebuie să piară, —
 Se roagă 'n pieptu-i, vioară,
 Asiminei Gheron.
 Soarele inimii uită de trudă.
 Tunul în lacrima dimineții asudă.
 Zorile vâslesc aplecate,
 Văzduhul cu aripi sângerate.
 Îi arde gându 'n munți de văpăi.
 Se 'nalță răsăritul din văi.
 Rănilor tac molcomite
 De amintiri și dureri învrăjbite.
 În juru-i zac morții ne'nvinși
 De alți morți în brațe cuprinși.
 Străpunse-s cazematele sure,
 Străpunsă-i a morții pădure.

.

Acuma... să doarmă ar vrea...
 Din cer se desprinde o stea.
 Să doarmă o noapte, o zi și 'ncă-o noapte,
 Să n'audă a morților șoapte.
 Surata ce-i sfâșie vântreaua din piept
 Cu șarpele 'nchingat de piciorul cel drept,
 Nu-l mai încrâncene 'n iasmele fierii..
 Mâni... iar or porni spre 'nălțimi făclierii.

.

Mușcata inimii se zbate plăpând,
 Pe-al izvodului gând.
 Leagă 'n fire subțiri
 Lăvicerul cu năluciri și iubiri.
 Bat pleoapele stinse,
 Avare,
 Năframa cu flori
 De cicoare.

Bat aripi pe suflet, alene și rar...
Bat pleoapele 'n flăcări pe la uși de altar.
Bat clopote-aevea în turla din Cremeni?...
Ori poate-i nălucă... nu-i cântec asemeni...
Moartea, zgârcit aurar,
Adună al stemelor har.
Alături de mormântul lui Neagu Ion
Odihnește tunarul
Asiminei Gheron.
Cruce albă, mărturie sfântă,
Prinsă 'n veacuri, veacurilor cântă.

RONSARDA CASTRO

NAȚIONALISMUL ȘI GENERAȚIILE STUDENTEȘTI ALE ROMÂNIEI MODERNE

Studentimea este inima unei nații. După torentul entuziasmelor ei, se poate defini potențialul sufleteșc al întregii colectivități naționale. O studentime fără idealuri nici avânturi care să le anime, e ca un zvâcnet plâpând într'un trup fără vlagă. Iar când năzuințele i se arată potrivnice instinctului de conservare al nației, ele învederează simptome grave în organismul statal. De aceea, studentimea trebuie să urmărească țeluri care să fie pe lângă ideale, neapărat și naționale. Numai așa ea va fi chemată să îndrumeze pașii șovăitori ai neamului în clipele de cumpănă; numai așa va fi în stare să câștige bătălii salvatoare, fie de pe baricada lăuntrică a înfruntărilor doctrinare, fie în tranșeele și cazematele dela graniță.

Din nefericire, România modernă și-a statornicit ființa pe elementele de importanță luate dela civilizația apuseană. Idei și sentimente ce ne erau cu desăvârșire străine și-au încetățenit aici ființa, într'un moment hotărîtor pentru existența noastră. În loc să ne dea o țară întemeiată pe tradiția locală, ele au elaborat un Stat cu desăvârșire antinomic, ba chiar vrăjmaș premiselor sale istorice. Rătăcirile umanitariste și libertare ale revoluției franceze au pus stăpânire pe studentimea din a doua jumătate a veacului trecut, căreia îi revenea tocmai delicata misiune de a ne asigura o dezvoltare firească în cadrul însușirilor și posibilităților noastre etnice.

Prima generație de tineri plecată la studii în Franța se înapoiază de acolo, în preajma anului 1848, cu un manierism formal și un bagaj ideologic complet străine unei țări care își pastra concepția patriarhală și simplistă, a în-

ceputurilor ei agreste. Proaspăta generație a surtucarilor bon-juriști a intrat într'un conflict organic, deci ireductibil, cu generația bătrânilor purtători de ișlice și giubele. Boierii de țară, reprezentând o tradiție de atâtea ori seculară, s'au văzut deodată potopiți și zvârliți uitării, dacă nu chiar sarcasmelor copiilor lor. Și cum ce e mai vechi e menit să cedeze înoinților tinerești, bătrânii legați de sufletul țărânimii, alături de care trăise dealungul veacurilor într'o ideală și nedesmințită devălmășie, s'au retras în bârlogul conacelor de pe moșii, lăsând trebile publice pe sama moștenitorilor. Iar aceștia, îmbătați de vâltoarea bulevardelor pariziene și de ideologia „drepturilor omului“, învățate de unii numai din cântecele revoluționare pașoptiste, au prăbușit rosturile agreste de odinioară. Moșiile au început a se pulveriza sau au fost arendate jidanilor, a căror invazie se produsese cam în aceeași vreme. Viața clasei conducătoare, s'a mutat, odată cu tineretul, dela sate la orașe; a devenit citadină. Credințele, moravurile, limba vechilor datini, au fost părăsite sau minorizate.

Asifel a luat ființă statul nou, plămădit din formulele tot atât de pompoase pe cât de găunoase, ale străinătății. România a devenit „Belgia Orientului“; prăvălie cu stelaje strălucitoare și cu etichete purtând toate *inurile improvizățiunilor* în coadă, dar ascunzând saltare pustii de duh și simțire autohtonă.

Nu putem uita că din „generoasa generație“ dela 48 au făcut parte Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și câțiva alții. Dar acești câțiva, — și-i putem număra pe degete, — nu rămân în amintirea noastră recunoscătoare decât ca niște strălucite excepții. Ori, excepțiile nu desființează, ci, dimpotrivă, întăresc regula. De fapt, marii cărturari pașoptiști au fost prea puțin înțeleși de generația lor, așa după cum, până nu de mult, rămăsese și A. C. Cuza un mare izolat în sânul a două generații care l-au hulit și tirit în nordul tuturor batjocurilor. Ei au avut soarta obișnuită precursorilor și vizionarilor, deschizători de drumuri. În timp ce propovăduiau adevărurile numai de dânsii întrezărite, marea masă a generației lor și a celeia următoare a rămas pe mai departe adoratoare a canțonetelor franțuzești și purtătoare de inițieri masonice și de ideologii ultramontane.

Avântul libertăților naționale care, în Ardeal ca și în alte părți ale Europei, a dat viață zguduirilor dela 48, în Principatele Dunărene s'a transformat cu timpul și sub îndemnul

influențelor apusene, în libertarism politic, în luptă de clase, în destrămarea a tradițiilor și în pactizarea cu străinul cutropitor de țară. Umanitarismul a pus stăpânire pe viața României. El a înăbușit tot mai mult ideea națională, socotind-o retrogradă și adversară primenirilor fundamentale ce căutau a ne integra în ritmul civilizației Apusului. A fost așa dar o scindare care, nu numai că a nesocotit trecutul, dar s'a ridicat cu adversitate iconoclastă împotriva lui.

Adevărul e că studențimea celei de a doua jumătăți a veacului trecut a lipsit sistematic dela marile comandamente național și dela momentele decizive a apărării patrimoniului etnic. Unde se afla ea la 1866 și la 1879 când țara se sbătea pentru a se sustrage dela încetățenirea în massă a jidanilor impusă de străinătate? Simeon Barnuțiu propovăduise la Iași în pustiu; teoriile sale erau luate în deridere de veseli bonjuriști aflați acuma în fruntea directivelor statale. Idealurile falațioase ale democrației umanitariste și ale internaționalismului, deprinse încă din școală, erau aplicate apoi în viața de toate zilele, integrându-se până și în preocupările și lozincile guvernamentale. Intre timp, jidovimea acaparase întreaga clasă de mijloc și năzuia spre clasa conducătoare, pe care, virtualmente, o avea în buzunarul intereselor ei.

A trebuit să pășim pragul veacului curent, pentru ca lucrurile să înceapă a se schimba. Inscăunarea lui A. C. Cuza ca profesor, la 1901, a adus o lovitură gravă socialismului, în bastionul lui cel mai puternic,—Universitatea. Lupta a fost îndelungă și aprigă, căci hidra internațională avea o sută de capete. Socialismul se amplifică în comunism; lupta de clasă în anarhism și nihilism; libertatea cugetului în liberă-cugetare. Dar fiara a fost descăpățânată metodic și fără cruțare. În prelegerile sale de economie politică și națională, prin lucrările sale științifice, prin nenumăratele broșuri de propagandă sau prin presa cotidiană, A. C. Cuza a îndrumat roirea preocupărilor studențești către stupul neamului și a parvenit să ridice principiul naționalității, singur creator, la valoare de dogmă.

Efectele fericitului reviriment nu s'au lăsat mult așteptate. Reacțiunea naționalistă a studențimii, și cel dintâi strigăt al ei de raliare întru neam și datină a fost la 1906, când a câștigat bătălia împotriva intruziunii limbii franceze pe scena Teatrului Na-

țional din București. A venit apoi 1907. Slova lui tragică a înfierat îndelunga trădare a guvernanților față de țărănime. Zilele acele de doliu național, în care fratele trăgea asupra fratelui pentru a salva orândeale jidovești, au fost scutecele durerii în care s'a născut prima generație naționalistă studențească. Sângeroasa realitate parvenise să salveze sufletul tineretului studios. El a purces cu un entuziasm necunoscut până atunci înapoi spre țară, și a pregătit dimpreună cu îndrumătorii săi spirituali, Iorga și Cuza, întemeierea Partidului Naționalist-Democrat dela 1910.

Minunea se înfăptuise. Generația premergătoare războiului a avut cu totul alte idealuri decât cele ale generației anterioare. Infruntarea dintre cele două epoce e subliniată de A. C. Cuza în prefața unei broșuri apărută la 1912:

„*Studentimea de ieri*, era, ca să întrebuițăm cuvântul cel mai blajin — *studentimea „emancipată”* — a importatului „*nici Dumnezeu, nici stăpân*” (ni Dieu, ni maître) — dușmană religiei, potrivnică statului, vrăjmașă armatei, reducându-le toate „*la lupta de clasă*”, la a cărei înnăsprire își propunea și ea să lucreze, la noi.

„*Studentimea de azi*”, pe care cu drept o putem numi „*disciplinată*”, în spirit, respectă religia, iubește armata, se devotează intereselor statului, preocupată de *lupta de rasă*, ce se desfășură înaintea ochilor ei, înăuntrul țării și în afară, oriunde.

„*Studentimea de ieri*, făcându-și educația cu „*tovarășii*” internaționali, se îngrijea de soarta „proletariatului” lumii întregi... *Studentimea de azi* se interesează de starea țăranilor noștri, de viitorul meseriașilor și comercianților români de la orașe, care formează *clasa de mijloc*, așa de strâmtorată la noi, și se duce în mijlocul acestor masse muncitorești, ale noastre, căutând să le lumineze și să le organizeze în asociații corporative, pentru îmbunătățirea stării lor, prin silințele proprii.

„*Studentimea de ieri*, trecând peste hotarele tuturor țărilor de pe pământ, se simțea solidară cu *nihiliștii* lui Kropotkin, cu *anarhiștii* lui Most, și cu *socialiștii* lui Bebel și Liebknecht... sărbătorind regulat în toți anii, cu sgomot și banchete, „*săptămâna de sânge*” a înfrângerii „Comunei” Parisului... *Studentimea de azi*, mărginindu-se a privi peste hotarele pământului nostru, a stabilit relații pe cât mai strânse — precum nu au fost, până acum, nici odată — cu frații noștri de supt stăpânirile străine,

lucrând la formarea conștiinții unitare și a unității de cultură a neamului nostru de pretutindeni, și alcătuind, ea însăși, un singur corp însuflețit, al întregii *studentîmi românești*.

„*Studentîmea de ieri*, era studentîmea Congreselor care au rămas de pomină... cu lupte aprinse pentru „*participarea jidanilor*“, de care mai cu deosebire se preocupau studenții atunci — congrese sterile, oferind spectacolul trist al unei neînchipuite desordini.

„*Studentîmea de azi*, e studentîmea celor două congrese, dela Iași, în 1909, în care și-a stabilit organizarea pe *centre*, și de la Craiova, în 1912, la care au participat, în unire, studenții din toate țările locuite de români, provocând admirația unanimă, prin ordinea lor minunată, prin înălțimea discuțiilor și prin sănătatea lor sufletească desăvârșită.

„*Care este cauza acestei deosebiri? Cum s'a făcut?*

„*Cauza o găsim în două principii diferite, cari au stăpânit educația studentîmei de ieri și de azi, și anume: ideea naționalistă și ideea cosmopolită.*

„*Cum s'a făcut* — e ușor de înțeles, dintr'un singur cuvânt: prin afirmarea hotărîtă a *ideei naționaliste împotriva ideei cosmopolite*, mai întâi teoretic, de pe catedră, și apoi oriunde, la orice prilej, prin graiu și prin scris, consecvent și fără cruțare, în contra ori cui“. ¹

Așa dar, numai în cuprinsul unui deceniu, — dela 1901, anul intrării lui A. C. Cuza în Universitate, și până la 1912, când tinerimea universitară românească de pretutindeni și-a ținut primul ei congres unitar, studentîmea și-a modificat cu desăvârșire concepția. Ea s'a îndepărtat tot mai mult de „eroarea sterilă“ a „cosmopolitismului“ spre a se orienta către „adevărul fertil“ al „ideei naționale“. ²

Cuvântul credințelor lui A. C. Cuza nu răsunase zădarnic. El trezise conștiințele amorțite; orientase spiritele rătăcite de mistologia teoriilor antinaționale și dărâmătoare de tradiții. Studentîmea revenea la țară, îmbrățișându-i nevoile și durerile, adâncindu-i sufletul, năzuințele și revendicările. Din sânul ei se

1. *Studentîmea ieșană*, cu o prefață, *Ideea națională ca principiu educativ*, de A. C. Cuza, Bibl. Ziarului „Unirea“, nr. 1, Iași, 1912, p. 3-5,

2. *Op. cit.* p. 9.

ridică o întreagă pleiadă de luptători și gânditori naționaliști. Vasile Bogrea, C. C. Coroi, N. Ionescu-Govora, C. N. Ifrim, I. G. Savin, A. C. Cusin au aparținut acestei strălucite decade studențești. Ei și camarazii lor au cîtorit definitiv sentimentul naționalist în universități. Dela dînșii a pornit regenerarea cugetului tineretului studios.

Idealul unității românești afirmat în congresul dela 1912, în care s'au strâns studenții din cele patru unghiuri ale suflării românești, ei l-au afirmat în pragmatica acțiunii lor, pregătindu-se pentru marea zi a răfuelilor împlinitoare de țară.

Semnatarul acestor rînduri a aparținut studențimii dinaintea marelui război. E deci în măsură să spuie câtă energie clocoțitoare, câte jertfe le-a putut ea cheltui. Prin restabilirea contactului direct cu țara, tineretul a determinat orientarea noastră alături de aliați, deși oficialitatea politică îmbrățișase altă formulă. Pretutindeni s'au ținut conferințe, întruniri, acțiuni de masă sau simple consfătuiri, într'un iurăș fără preget, răbojit câteodată cu sîngerări și poticnit adeseori în arestări polițienești, dar care a îndrumat opinia publică și a precipitat ora intrării în acțiune. Când ea a sunat, tineretul a lepădat sandala apostolatului, pentru a înșfăca arma, luând drumul frontului, într'o unitate perfectă, așa cum luptase până atunci pentru marele său ideal. Unii erau prea tineri, și totuși, neînrolați încă, au plecat voluntari. Mulți din ei au renunțat la scutirile medicale sau cele pentru studii, socotind ca o insultă să rămână în urma camarazilor combatanți. În marea înclăștare, au fost mulți care și-au lăsat viața prin șanțul redutelor sau prin cingătorile de sîrmă ghimpată.

Cei care s'au înapoiat, deși sfărtecați de obuze, sfredeliți de gloanțe sau reumatici incurabili ai igrasiei tranșeelor, purtau totuși zâmbetul pe buze, ca niște flamuri ale biruinții. Căci nu era zâmbetul datoriei împlinite, ci al idealului împlinit.

România Mare,—iată dobînda strădaniilor generației noastre studențești.

Celeia de după război i-au revenit alte sarcini în cadrul acelorași trude naționaliste. Unitatea teritorială a României se vedea amenințată de o cutropire străină fără precedent în istorie. România încăpuse pe mîna unor politicieni mai înstrăinați decât premergătorii antebelici. Ei au cedat presiunilor din afară. Porțile ferecate ale rezistențelor de odinioară au fost larg des-

chise, și a pătruns astfel în viața statală masiva invazie iudaică la adăpostul tratatelor de pace.

Reacțiunea țării nu s'a lăsat mult așteptată. La ce folos o sporire a teritoriului, dacă țara încăpuse pe mâni venetice ? Înțelegerea fruntariilor trebuia să fie urmată neapărat de cea etnică. Românul își clădise singur casa. Acum simțea nevoia să se vadă stăpân, liber și nestingherit în gospodăria sa. Școlile de toate gradele, în special, se cereau a fi ocupate de fiii țării, căci ele doar alimentau clasa conducătoare. Lupta a început deci în școală, și anume la Universitate. Lozinca studențimii de după război era acea de altă dată, — *România a Românilor*. Iar soluția practică, — *numerus clausus*.

Au trecut deatunci, două decenii.

La 10 Decembrie 1922, studențimea, prin reprezentanții ei de pretutindeni, se întrunește la București pentru a-și formula oficial revendicările. Aduse la cunoștința opiniei publice prin vijelioasele manifestații din 3 și 4 Decembrie, răspândindu-se apoi ca scânteia pe dăra prafului de pușcă prin toate centrele universitare, ele înflăcărează întreaga țară.

Delegații studențimii, Ionel Moța (Ardeal), Tudose Popescu (Bucovina), Ilie Gârneață (Moldova) și dr. Constantin Dănulescu (Muntenia), se constituiesc în *Uniunea Națională a Studenților Creștinii*, și desfășoară iarăși drapelul luptelor naționaliste. Ideologia acestei generații este doctrina lui A. C. Cuza, definitiv cristalizată dealungul a 40 de ani de trudă pe ogorul cercetărilor științifice. Profesorul rămânea pe mai departe îndrumătorul generației postbelice precum fusese și celeia anterioare. El avea de astă dată ca cei mai apropiați colaboratori pe mult regretații și în veci neuitații profesori universitari, dr. Nicolae Paulescu și Corneliu Șumuleanu, cu care înființase chiar în același an „*Uniunea Națională Creștină*” și dăduse la lumină revista „*Apărarea Națională*”.

Actul dela 10 Decembrie 1922 a avut o dublă însemnătate. În primul rând, el a desăvârșit tendința de unificare a cugetului studențesc, începută la 1916 prin fuzionarea centrelor studențești din Iași și București. În al doilea rând, a purces la cimentarea cugetului românesc pe planul dezideratelor naționaliste. Asemenea înaintașilor, cei dela 22 au jertfit dealungul a două-

zeci de ani, pentru împlinirea idealului lor nu mai puțin măreț ca cel al întregirii teritoriale.

Dela 1922 până la 1940, un șir nesfârșit de sânge și lacrimi, de morți și de întemnițați au săpat tot mai adânc în conștiința neamului credința că sunt lucruri care nu pot fi înăbușite decât odată cu viața. Căci prigoana luase cele mai varii și hâde aspecte. Dela măsurile individuale, guvernele democratice au trecut la cele de ordin general. Nu ajungea că unele familii aveau să-și plângă copiii uciși, răniți sau încarcerați. Trebuia ca întreaga studențime să ispășească îndrăzneala de a fi cerut, pentru ea și pentru țară, dreptul la o existență românească. Căminurile au fost închise, sălile de disecție au fost zăvorșite, unele facultăți și-au văzut activitatea pur și simplu suspendată.

Când scriu aceste rânduri, am înaintea ochilor memoriul studenților dreptiști din Iași adresat guvernului și autorității universitare în Februarie 1925. În el se cerea stăruitor grabnica reluare a cursurilor și posibilitatea pentru studenți de a se prezenta la examene, facultatea de drept din Iași rămânând închisă încă delă începutul anului școlar. Sunt în acest manifest accente profunde care ar fi mișcat și pietrele. Ele însă n'au făcut decât să revolte pe mai-marii zilei.

Răspunsul memoriului a fost eliminarea din învățământ a lui A. C. Cuza dimpreună cu alți cinci colegi. Printre dâșii era ilustrul civilist Matei Cantacuzino care, doborât de cumplita nedreptate, a închis ochii într-o veșnicie.

În timp ce se petrecea această nemaîînchipuită infamie, mi se oferea mie de către ministrul liberal Georgel Mărzăscu, confirmarea la catedra la care fusesem zadarnic recomandat. Aceasta, bine înțeles, în cazul că aș fi izbutit să împăciuesc spiritele la Universitatea din Iași. A fost poate cel mai odios demers pe care am avut să-l resping în mult frământata mea carieră. Pe lângă o scârbă imensă, am încercat de astădată și un sentiment de scădere personală, căci sunt îndrăzneli atât de temerare încât te fac să te îndoiești până și de omenia ta...

Nenumăratele încercări ale trecutului au îndârjit în loc să coboare combativitatea tineretului. Pe măsură ce treceau anii și măsurile diferitelor guverne se tot înăspreau, studențimea și-a lărgit nu numai raza de acțiune dar și sfera dezideratelor incipiale. În lăuntrul universităților, interzicerea aplicată jidanilor

de a mai face disecții pe cadavrele creștinești, s'a transformat în principiul lui *numerus clausus* pentru toate facultățile și școlile din țară. Dela învățământ, formula s'a extins la celelalte ramuri de activitate, atât la liberile profesii cât și la comerț și industrie. Iar dela *numerus clausus*, s'a pășit la *numerus nullus*.

Dezideratele a două generații de studenți naționaliști au biruit în Statul Mareșalului Antonescu. Desigur că multe din ele nu sunt decât enunțate în proiecte de legi, altele deabia la începutul timid al aplicării lor. Dar să nu uităm că străbatem încă vremurile anormale ale războiului; că în momentul de față neamul întreg își strunește puterile către apărarea existenței sale grav primejduită. Rosturile lăuntrice sunt în funcție de securitatea fruntariilor. Numai după ce vom fi răpus dușmanii din afară, vom putea vorbi de înlăturarea celor de acasă.

Menirea generației actuale nu este deci încă încheiată. La înapoarea de pe front, unde își aduce acuma tributul vrednicilor sale după pilda premergătorilor, ea va avea de împlinit ceea ce a mai rămas de împlinit. Și munca va fi covârșitoare, problemele ce i se vor pune urmărind răsturnarea fundamentală a vechilor stări de lucruri și desrădăcinarea tuturor năravurilor unui trecut putred.

Dar pentru aceasta trebuesc mâni neprihănite,—petale albe sacerdotale care să poarte potirul sufletului românesc pe altarul realizărilor. Trebuiește ca generația nouă să păstreze cu sfințenie doctrina care i-a dat ființa și în numele căreia a dat luptele de până acuma.

Ne îngăduim să aducem tocmai astăzi acest îndemn. Căci zilele de mare prăznuire ca cele de acuma care încheie două decenii ale celei mai recente generații studențești, sunt nu numai clipe de retrospectiv omagiu, dar și prilejuri de scrutare sufletească. În aceeași măsură în care sunt evidențiate calitățile, trebuesc subliniate și scăderile, spre o amendare în viitor.

Peste capul tineretului dela 1922, atâta de osârdnic și înflăcărat în stăruințele sale, s'au abătut câteodată păcelele în-doelilor și s'au strecurat gânduri adesea viclene.

Nu avem decât să cităm constituirea, la 1936, a „Blocului Generației dela 1922“, care, departe de a fi un coeficient al unanimității, s'a mărginit să exprime câteva mărunte ambiții personale. Incurajat de ambiguitățile celui mai odios regim din

câte le-a avut țara, „blocul” s’a dezvoltat, în detrimentul frontului naționalist și al rezistențelor sale. Căci a lunecat — conștient sau inconștient, nu importă — spre compromisuri ideologice, acceptând să stea de vorbă cu oamenii democrației, deci cu reprezentii unei concepții diametral opusă și vrăjmașă generației în numele căreia el vorbea.

Blochiștii au păcătuit, în primul rând, față de înaintași. Scânteia luciferiană a prezumțiilor i-a făcut să se lepede de antemergători, uitând că din nimica nu se naște nimica.

După cum studențimea la 1880 căzuse în eroarea luptei de clasă, „blochiștii” au îmbrățișat o altă nu mai puțin gravă, — negarea trecutului lor spiritual. Eroare cu atât mai gravă, cu cât în calitate de preinși continuatori ai naționalismului, ei nu au avut temeiurile generației naționaliste dela 1910, care pornise să răstoarne internaționalismul înaintașilor. Procedând astfel, blocul și-a curmat însăși valoarea morală a existenței sale. Căci nimica nu e de sine stătător. Totul are o cauzalitate, o explicație, un reazim. Până și fulgul de pădăie, până și sborul pasării, oricât ar pluti de sus, vin de undeva și merg undeva. Merg către ramul de unde au plecat.

Ar fi de dorit ca cel puțin la aniversarea celor douăzeci de ani, „Blocul” dela București să se topească în totalitatea generației sale răspândită peste întreaga țară. Va da astfel pilda cea bună pentru strângerea tuturor rândurilor naționaliste, pregătind totodată instrumentul puternic al reformelor de mâne și asigurând integritatea moștenirii sufletești, adunată cu atâta negrăită jertfă pe drumurile spinoase ale României moderne.

G. A. CUZA

IN CANCELARIA REGIMENTULUI

Azi au venit, din nou, scrisori de-acasă :
Dela o soră, dela o iubită —
Și camarazii noștri iar palpită
Ca de-un parfum ce doare și apasă.

Printre registre și — ordine secrete
Un teterist, mai visător din fire,
Gândind, nu la armată, la iubire,
A rătăcit scrisoarea unei fete.

Un altul, însă, se 'ncovoaie trist
De plumbul unei vești ca de-o povară,
Și pe-o scrisoare a căzut, amară,
O biată lacrimă de teterist.

Un altul, vesel, un copil abea,
Cu ochii jucăuși ca două glume,
Pe semne 'ntrezărind-o 'n vis pe ea,
Zâmbește unui gând din altă lume.

Dar, deodată, farmecul dispare :
S'aude-afară domnul plutonier, —
Scrisorile se mistuie 'n saltare
Și visele s'au spulberat în cer.

GEORGE URSU

VERIGHETA

Din însemnările unui deportat

...Tăceam acumă toți : nimic nu ne putea scoate din pasivitatea aceea : nici aburii aromați din bucatele gătite cu atâta măiestrie de Musea, nici strădaniile lui Alexei de a închea o discuție. Mâncarea s'a răcit demult în farfurii, fără s'o fi atins cineva, iar Alexei — silît — respectă și el „atmosfera de priveghiu“, — cum a botezat-o supărat, după ce a observat că nimeni din cei prezenți n'are chef de vorbă.

Suntem capabili să stăm ore întregi așa, ca niște manechine într'o vitrină. Dar oare mai curge vremea, sau a încremenit și ea pe loc ? Ni se pare că existăm de veacuri, dela începutul lumii și că n'am dus altă viață. În fiecare seară, la fel : ne adunăm în sufragerie să privim muți cum crește întunericul în geamuri, învăluindu-ne în umbrele lui încărcate de spaime... Ascultăm cu sufletul la gură. Cel mai mic zgomot ne strânge inima în pumni de ghiață. Așteptarea asta fără țel ne-a automatizat mișcările, ne-a scos din noi, să ne arunce undeva la marginea timpului.

Ne chinuia aceeaș întrebare : „Vom scăpa în noaptea asta ?“. Bântuiți de întunecate presimțiri, anevoie mai culegem dintr'un colț de suflet căldura unei nădejdi... Nu-i dimineață să nu vedem altă casă sigilată. De o săptămână încheiată N. K. V. D.-ul, e mai activ ca oricând. La început, câteunul dintre noi venea cu știrea :

— Ați auzit ? L-au ridicat și pe Micșa Valudi...

— Și pe Matei Zubrischi nu-l mai văd !

Aveam încă naivitatea să ne mirăm.

Astfel, cercul prietenilor și cunoșcuților s'a rărit din ce în

ce. Dela o vreme, am început să ne tănuim veștile acestea, dar din privirile câteunuia dintre noi, nu ne era greu să găcim că a mai dispărut cineva... Funia se strângea implacabilă. Va veni o zi în care alții, ca și noi, vor comenta :

— Și cei dela Maria Gavrilovna au fost duși...

Ne surprinde că nu ne-a ajuns rândul până acum. Poate intenționat suntem ocoliți. Tortura nesiguranței în care ne sbatem întrece orice rafinament. Intunericul ne răstoarnă lespezi grele pe suflete. Nici când n'am iubit atâta ziua, soarele...

Dela asfințit, viața noastră e o pândă. Și ne dor nervii de încordare. Iar noaptea se târăște anevoie, vrăjmașă. Directorului îi fumegă un colț de țigară proastă în colțul buzelor. Lângă mine, Alexei și-a cuprins fălcile în palme și privește în bezna de afară. Maria Gavrilovna și Musea s'au retras în colțul de sub icoană și stau cu mâinile în poală.

Musea a auzit întâi :

„Hii !“

A rămas cu mâna la gură, desfigurată de spaimă, pe jumătate ridicată de pe scaun.

— Ai devenit atât de sperioasă, Musea ! o impuse Alexei, singurul care își păstra calmul exasperant.

N'a avut când să ne vină inima la loc : pașii răsunau acum sub fereastă... Iașca Ianchilevici apăru în prag, zâmbindu-ne condescendent :

— O percheziție, tovarăși !

Ca și cum ne-ar fi spus : „Nu mergeți la plimbare ?“

Totul din casă a fost răsturnat vandalic... Căutau cu adevărat ceva sau era numai un pretext ? Dintr'o clipă într'alta mă așteptam să-l aud pe Iașca Ianchilevici :

— Mergeți cu noi, tovarăși..., tot așa ca o invitație inofensivă.

Maria Gavrilovna își regăsise mândria de odinioară. N'a scos un cuvânt : se sculase în picioare și-l măsură pe jidan cu dispreț. Acesta, își căută de lucru, să nu-i întâlnească privirile. Musea căzuse la loc pe scaun, învinețită de frică ; Directorul mujdelea mucul de țigară dintr'un colț într'altul al gurii, Alexei plutea parcă în alte zone ; eu mutam privirile dela Iașca Ianchilevici —marțial, cu mâna pe revolver —la ciracii lui care întorceau casa pe dos.

— Niciovo, a șoptit un gălgan din cei patru, ridicând din umeri.

— Aveți nevoie de o justificare ca să ne luați de aici? a întrebat, zâmbind sarcastic, Alexei.

Șeful N. K. V. D.-ului s'a făcut că nu-l aude; cu pași fermi, a venit să se posteze în fața Mariei Gavrilovna:

— Aurul... Unde-i aurul?

— Ce aur?!

— Aurul tău.

— Cine ți-a spus că am aur?

— Știu eu!

— Atunci, ia-l.

— Dacă nu-l dai, știi ce te așteaptă...

Bătrâna nu-și pierdu cumpătul. Agita bastonașul ei, gata parcă să-l măsoare pe spinarea neobrăzatului fost negustor de sâmburi.

— Nu știu să-ți fi plătit cu aur pânzeturile pe care le-am cumpărat dela tine, pentru Marița...

— Cu ce trăești?

— Trebuie să-ți dau socoteală ție?! s'a supărat deabinelea bătrâna.

Iașca Ianchilevici s'a uitat repede împrejur, parcă ar fi căutat ajutor. Avea muștrii unui hoț surprins în flagrant delict. Nu știu dacă nu cumva lupta din greu să ucidă într'însul o reminiscență de respect pentru generaleasă. Se întreceau doar altădată, când le trecea pe dinaintea tărâbilor, s'o salute cu nesfârșite încovoieri de spinare, căci bătrâna era bogată și nu se tocmea mult. „Toată lumea trebuie să trăiască“, zicea ea surâzând îngăduitoare, dacă i se atrăgea atenția că a fost înșelată la preț.

— Statul are nevoie de aur.

— Statul? I... Nu tu?

— Unde l-ai ascuns?

— Caută, — i-a arătat ea casa cu mâna.

Ochii jidanului s'au aprins de lăcomie, — lăcomia lor de aur ancestrală. Când i-a înhățat brațul și-a dat să-i smulgă verigheta din deget, bătrâna s'a smuncit cu un țipăt scurt, a strâns pumnul și s'a cinchit în colțul de sub icoană.

Noi nu înțelegeam, din primul moment, ce se petrece. Priveam ca hipnotizați.

Iașca Ianchilevici s'a aplecat furios să-i tragă mâna.

— Mizerabile! a icnit Maria Gavrilovna, băjbâind cu mâna, pe dușumea, după bastonul pe care îl scăpase.

În ochii lui Iașca Ianchilevici se oglindea în momentul acela toată cănoșenia și ingratitudea rasei semite. Dacă a văzut că nu se poate altfel, i-a repezit generăleseii un picior în pânțele, grămădind-o ghem în părete. Cu un salt de panteră flămândă i-a prins apoi brațul și i l-a răsucit până ce bătrâna, sleită de puteri, a trebuit să deschidă pumnul.

Alexei a răsturnat scaunul, atât de iute s'a sculat de unde era :

— Bestie, dă verigheta !

Rânjind obraznic, Iașca Ianchilevici i-a întors spatele, strângând bine prada în palmă. Alexei l-a răsucit de umeri, ca pe o marionetă, și cu două palme i-a înroșit amândoi obraji... Credeam că visez...

Jidanul se rezămase, desorientat, de părete, făcându-se mic. Nu se așteptase la o reacțiune atât de promptă. Furia lui Alexei ajunsese la paroxism, dându-i forțe herculiene. Aveam impresia că are să-l apuce de gât, să-l sdrobească de podele.

— Verigheta ! i-a poruncit amenințător, întinzând mâna parcă să-l zugrume.

— Mă omoară ! Săriți ! se văicărea Iașca Ianchilevici, în gura mare, uitându-și de revolverul dela cingătoare.

Cei patru milițieni și-au revenit din uimirea provocată de reacțiunea lui Alexei. Poate că în primul moment, nici ei nu pricepeau ce se petrece, căci erau obișnuiți cu oameni cumiți, ca mieii, care se lăsau batjocoriți și jupii fără un cuvânt de împotrivire. Sau cine știe, poate că lecția ce o aplica Alexei jidanului, le mergea și lor la inimă... Patru pocnituri răsunase deodată și Alexei s'a frânt pe spate. O dără de sânge i se prelingea din tâmple. Maria Gavrilovna și-a întrerupt plânsul și privea, uluită.

Total s'a petrecut cu iuțeală de fulger, încât nici unuia dintre noi nu-i venea să-și creadă ochilor...

Musea s'a desmeticit cea dintâi și s'a asvârlit pe trupul celui căzut :

— Alexei !

VIATA LA IASI**SARBĂTORIREA D-LUI PROF. A. C. CUZA,
LA 85 DE ANI**

În ziua de 8 Noembrie crt., d. prof. A. C. Cuza a împlinit vârsta de 85 de ani. Evenimentul, deși urma să fie prăznuit într'un cadru strict familiar, presa din întreaga țară i-a dat o anumită amploare, evidențiind astfel solidarizarea suflării românești de pretutindeni, cu o sărbătoare care de fapt era a naționalismului românesc și binemeritată cu prisosință.

Revista noastră, a închinat numărul său din luna trecută acestei aniversări, strălucitoare ca o apoteoză, cu o serie de articole omagiale, Postul de radio București, reproducând unele din ele.

În ceea ce privește Radio Moldova, printr'un editorial ce a fost citit la microfon în seara zilei de 7 Noembrie crt., s'a adus la cunoștința tuturor ascultătorilor trecerea în al 86-lea an de viață a d-lui prof. A. C. Cuza și desigur nu a scăpat nimeni notele de vibrant entuziasm ale cuvântătorului dela microfon.

Numeroșii prieteni intenționau să dea sărbătoririi un cadru cât mai larg și mai fastuos, dar întrucât starea sănătății d-nei Maria A. C. Cuza nu a permis aceasta, în ultimul moment s'a renunțat la mărturisirea unei solidarizări festive, pe țară. Totuși, foarte mulți dintre prietenii personali ai d-lui prof. A. C. Cuza, au venit la Iași, ca să prezinte omagiul patriarhului naționalismului, făcându-i în acelaș timp urări de viață lungă și sănătate, pentru continuarea luptei, până la izbânda finală. Astfel, în cursul dimineții de 8 Noembrie crt., s'au prezentat pentru a felicita pe d. prof. A. C. Cuza, d-nii : prof. Gh. A. Cuza, prof. P. Stati, Rudolf Suțu, președintele sindicatului ziariștilor profesioniști din Iași, dr. Jean Ghiulea-București, av. Marta-Huși, av. Cudelca-Câmpu-Lung Bucovina, N. N. Gane, fost primar al municipiului Iași, dr. Constandache-Soroca, dr. Frandin Iași, av. I. Dimitriu-

lași, av. C. Nicolau și av. Mărgărit Pineta-Soroca, av. M. Gr. Constantinescu, av. Pralea-P. Neamț, av. Al. Gorgos-Soroca, av. Traian Coroi, dr. D. Romano-lași, V. Profir-Huși și numeroși alți intelectuali ieșeni ca și numeroase delegații de studenți, muncitori, comercianți și industriași din Iași precum și câțiva țărani din Moldova, Bucovina și Basarabia, lesne de recunoscut după portul lor variat și caracteristic.

D. Prof. Gh. A. Cuza a înmănat d-lui A. C. Cuza în aceeași zi brevetul și decorațiunea „Meritul Cultural” în gradul de ofițer, căci d. ministru I. Petrovici, dintr’o delicată atențiune, a trimis la Iași înalta distincțiune acordată de M. S. Regele Mihai I, pentru ca să fie primită de d. prof. A. C. Cuza, chiar în ziua împlinirii a 85 de ani.

Rând pe rând, personalitățile ieșene, ca și cei sosiți din alte părți, au prezentat omagiul lor d-lui prof. A. C. Cuza, după care au venit delegațiunile orășenești, sătești și cele studențești dela facultățile de medicină, litere, științe și drept, precum și studenții Academilor de Muzică și Arte Frumoase.

Studențimea a urât marelui doctinar al ideii naționaliste mulți ani, pentru a putea vedea îndeplinindu-se idealul pentru care a luptat o viață întreagă. Studențimea ieșană a arătat că va stăruia mai departe, și fără preget pentru înfăptuirea marelui ideal naționalist, iluminat de nemuritoarea doctrină a d-lui prof. A. C. Cuza.

Luând cuvântul, d. prof. A. C. Cuza, a ținut să mulțumească în mod deosebit studențimei universitare ieșene, așa cum a mulțumit tuturor celorlalte delegațiuni, dar pentru studențime accentuând că este bine că ea a înțeles faptul că în afară de munca laboratoarelor și de studiul bibliotecilor, are datoria să vegheze la desăvârșirea unui program izvorât din realitățile propice în care se sbate neamul. Doctrina naționalistă, desigur se va aplica în România de mâine, în cadrul unei Europe noi. Datoria studențimei, a accentuat d. prof. A. C. Cuza, este să muncească intens; să continue acțiunea naționalistă a înaintașilor, pentru a nu permite curențelor disolvante și vrăjmașe intereselor românești, să-și facă loc mai ales în universități și în școlile speciale de înaltă cultură românească. D-sa a arătat studențimei că lupta pe care a început-o de aproape 60 de ani, nu este terminată și că datoria acestei tinere generații de studenți este ca să folosească orice clipă, pentru a se putea realiza temeinic și definitiv o Românie a Românilor, una și indiviză. Tot așa precum lupta armatei române, încununată cu atât succes pe frontul de Răsărit, este de cea mai covârșitoare importanță pentru istoria nației noastre, acțiunea studențimei naționaliste, în aceste momente, este bine venită, ca fiind datoare să păstreze și să asigure dezvoltarea neamului, pe făgașurile sale naturale. Cu aceste gânduri, d. prof. A. C. Cuza mulțumește studențimei ieșene pentru omagiul și urările făcute.

D-l prof. Gh. A. Cuza, directorul revistei noastre, a mulțumit studenților pentru masiva lor participare, dorind ca tineretul studios de astăzi

să imite marele exemplu al sărbătoritului. Europa de mâine, în cadrul căreia se va desvolta România Mare, are desigur, nevoie de cât mai multe caractere, iar lupta d-lui prof. A. C. Cuza este cel mai puternic exemplu de tenacitate și de rezistență în fața adversităților de tot felul.

În după amiaza aceleiași zile, cu prilejul inaugurării activității anuale a Ateneului Tatarasi, această instituție a sărbătorit la rândul ei, într'un cadru solemn, ziua de naștere a d-lui prof. A. C. Cuza.

Ateneul Tatarasi, implinind 22 de ani de la întemeiere, și-a deschis seria șezătorilor și conferințelor printr'un festival la care a conferențiat directorul revistei noastre, d. prof. Gh. A. Cuza. Solemnitatea s'a transformat spontan într'o manifestație pentru patriarhul naționalismului românesc.

Sf. Sa Pr. V. Chirica, luând cuvântul după serviciul divin, oficiat pe pragul acestui an nou de activitate culturală a Ateneului din Tatarasi, a adus omagiul instituției d-lui prof. A. C. Cuza, care este ctitorul acestui așezământ.

La sfârșit, Sf. Sa Pr. V. Chirica a dat cetire următoarei telegrame de felicitare adresată d-lui prof. A. C. Cuza:

«Conducătorii și membrii Ateneului Popular Tatarasi și toți prietenii lui prezenți la șezătoarea inaugurală, urează celui mai distins ctitor al acestui așezământ de cultură, la implinirea celor 85 ani, încă mulți, mulți ani, în deplină sănătate, pentru a vedea implinite în faptă, ideile predicate peste jumătate de veac».

Președintele Ateneului
Preot Mihăilescu

A luat apoi cuvântul Sf. Sa Pr. prof. univ. Cicerone Iordăchescu care a adus d-lui A. C. Cuza o caldă mărturie de recunoștință în numele bisericii creștine ortodoxe, a preoției și a Facultății de Teologie din Cernăuți.

Oratorul a evidențiat, printr'o strânsă documentare, caracterul și marea individualitate politică a d-lui A. C. Cuza, după ce a arătat care este personalitate științifică și literară a sărbătoritului. În continuare, Sf. Sa Pr. prof. Cicerone Iordăchescu s'a ocupat de discursurile parlamentare ale d-lui prof. A. C. Cuza. Ele sunt locuțiuni de adevărat naționalism, oferindu-ne cele mai fericite soluțiuni de îndreptare a stărilor nenorocite prin care a trecut nația și țara românească. Dar cum d. prof. A. C. Cuza a fost mereu ostracizat, soluțiile sale de îndreptare nici n'au fost luate în seamă. Oratorul povestește cum că, aflându-se la studii la Paris, ca preot la capela românească de acolo, a urmărit îndeaproape, prin informațiile de la intelectualii români ce veneau în capitala Franței, marea personalitate a acestui vajnic luptător naționalist. Pentru Sf. Sa a rămas un veșnic semn de întrebare, opunerea dâră a partidelor și oamenilor politici și refuzul lor de a soluționa măcar în parte, problemele ridicate de A. C. Cuza, în Parlamentul țării.

Evidențiind calitățile de mare orator ale d-lui prof. A. C. Cuza, Sf. Sa pr. Cicerone Iordăchescu arată că la 1907, cu prilejul unei întruniri în sala «Dacia» din București, studențimea de atunci n'a permis începerea întrunirii prezidată de d-rul Jean Cantacuzino, până n'a venit în sală d. prof. A. C. Cuza. Și mulțimea a cerut să vorbească d. A. C. Cuza, în legătură cu toate problemele ivite cu prilejul mișcărilor țărănești. Acceptat în cele din urmă la cuvânt, în momentul când s'a urcat la tribună, cineva din biroul adunării l-a rugat pe d. Cuza să înlăture din expunerea sa problema naționalistă. Totuși, profesorul ieșan a început prin a analiza motivele mișcărilor țărănești de atunci, pentru a ajunge, bazat pe date științifice, la faptul că aceste mișcări nu sunt decât un fenomen de exteriorizare a marelui probleme naționaliste, în consecință nu poate fi înăbușită. Mulțimea ce se afla la adunarea din sala «Dacia» în 1907, l-a primit pe d. prof. A. C. Cuza în delir iar toate frazele rostite de d-sa erau acoperite de lungi ovații. La un moment dat, d. prof. A. C. Cuza, a cerut biroului să aibă cu el o discuție în contradictoriu, dar nimeni n'a acceptat această înfruntare, care însemna nu numai o luptă oratorică dar și un duel științific. Întrunirea de atunci din sala «Dacia» s'a terminat printr'un mare succes al d-lui prof. A. C. Cuza, ce s'a dovedit a fi un mare orator. În încheiere Sf. Sa pr. prof. Cicerone Iordăchescu aduce un profund omagiu de recunoștință, marelui apostol, care și-a jertfit toate bucuriile vieții pentru cauza sfântă a Românismlui.

A urmat apoi conferința d-lui prof. G. A. Cuza, despre «România în Europa de mâne».

După vâltoarea aplauzelor entuziaste care l-au întâmpinat, o liniște adâncă a cuprins sala care nu voia să piardă o singură vorbă din înaripata și mult documentata expunere. Printr'o strânsă înălțuire logică, oratorul a documentat că România de azi, dar mai ales cea de mâne, ca și Europa național-socialistă în care se va integra, nu e decât coeficientul practic al ideologiei lui A. C. Cuza. El este marele doctor al naționalismului. L-am putea numi cel dintâi național-socialist al Europei, deoarece și-a încheiat doctrina în cadrul social și economic, el economistul prin excelență. Conferința a fost răsplătită cu nenumărate și prelungi aplauze. Solemnitatea a dela Ateneu a luat sfârșit printr'o șezătoare artistică-literară.

D-l D. Iov, directorul Teatrului Național, a citit din opera sa literară. Doamna Gina Sandri și d. Ionașcu, dela Teatrul Național, au recitat apoi versuri frumos modelate din A. C. Cuza, Th. Speranță, etc.

În afară de această sărbătorire, presa ieșană ca și cea din București a ținut să închine coloane întregi marelui eveniment românesc. Ziarele din Iași «Prutul» și «Moldova» ca și săptămânalul «Evenimentul», au publicat numeroase articole omagiale, reproducând multe din cele publicate de către revista noastră. Ziarul bucureștean săptămânal «Gazeta Comerțului» de sub direcția d-lui A. C. Cuzin, a închinat deasemeni un număr întreg d-lui prof. A. C. Cuza. Săptămânalul «Vremea» din București ca și «Porunca Vremii» s'a ocupat pe larg de viața și personalitatea sărbătoritului.

Printre telegramele și scrisorile primite de d. prof. A. C. Cuza, din partea a diferitelor personalități, spicuim următoarele :

«Rog primiți bunele mele urări de sănătate și îndelungată viață».
Mareșal Antonescu

«Pentru ziua D-voastră vă exprim cele mai sincere felicitări, odată cu gândurile mele de adâncă stimă».

Profesor Mihai Antonescu

«La frumoșii ani pe care-i împliniți azi, vă urez cu toată căldura încă alți mulți și fericiți ani».

Mitropolitul Irineu

«Vă rog să primiți la aniversarea celor 85 de ani, sincerile mele urări de fericire, dimpreună cu urarea să vă fie hărăziți încă mulți ani de neobosită muncă pentru prosperitatea patriei D-voastră».

Baron von Killinger

«Mulți ani de mulțumire sufletească pentru a vedea desăvârșită opera românizării țării, încoronarea realizării visului laborioasei D-voastră vieți de jertfă».

Al. Vaida-Voevod

«Membrii Academiei Române, întruniți în sesiune generală extraordinară, astăzi 14 Noembrie, regretând că nu vă pot avea în mijlocul lor, vă aduc prin mine cele mai vii felicitări la a 85-a aniversare și vă fac din acest fericit prilej cele mai călduroase și devotate urări de sănătate».

Președinte, I. Simionescu

«Cu gândurile luminate și cu sufletul încălzit de lupta d-voastră apostolică și profetică, rugăm pe Cel Atotputernicul, să vă dea mulți ani pentru a îndruma și conduce acțiunea românească până la izbânda neamului».

Vasile Prelipceanu-Fălticeni

«Celui mai strălucit luptător naționalist și marelui nostru maestru, bănățenii transmit prin mine profund omagiu cu respectuoase urări de bună sănătate și viață îndelungată».

Dr. Bogdan-Timișoara.

Au mai trimis telegrame d-nii : dr. C. Dănulescu, ministru subsecretar de stat al muncii ; Valeriu Popp, fost ministru ; Gherman Pântea, primarul general al Odesei ; Haralamb Vasiliu, fost secretar general, Botoșani ; Florica și Gh. Urziceanu, fost secretar general, Bacău ; av. Marcel Adam, fost secretar general, Dorohoi ; Emanoil Protopopescu-Pache București ; Const. Căpriță, președintele Sfatului Negustoresc Iași ; Const. Foișor, președintele Camerei de Muncă, Iași ; prof. Radu Constantinescu, rectorul Academiei de

Muzică Iași; Stan Ghițescu, Roșiori de Vede; Artur Gorovei, Fălticeni; inginer M. Wolanschi, Iași; preot prof. Cicerone și Valeriu Iordăchescu; Aurel Stino, Fălticeni; I. Rădulescu, București; prof. Roman Simlonescu, directorul Academiei de Arte Frumoase; Magda și Robert Ciocci, Roma; prof. N. Ghiulea, București; Const. Tăutu, ajutor de primar, Iași; dr. Popescu, Silistra-Tecuci; Angela și av. Dem. Suțu; Anton Costescu, Botoșani; dr. Werner Luis, directorul Institutului german, Iași; Mihai Prăjescu, București; Elena dr. Lazăr, București; Olteanu, Berlin, asistent universitar Const. Martiniuc; Natalia Roiu și Eugenia Coroi, Iași; av. I. Dimitriu, Iași; av. St. Lunescu, Moinești; av. Simion Boca, fost prefect, Storojineț; dr. Eugen Hâncu, fost prefect, Bălți; George Dobrovici, magistrat, Bacău; Th. Romulus Popescu, București; N. Arhip, Cetatea Albă; Alexandru Gorgos, fost prefect, Soroca; Răzvan, București; Protoereu Ciolan, Iași; av. Gh. Cocotă, fost prefect, Roman; av. Bacalogu, București; N. Paicu, fost secretar general, București; Petre Jecu, fost deputat Brăila; Ionel Orășeanu, dr. Bănică, Jean Bărbulescu, St. Diaconescu, Gh. Nicoară, I. Vasiliu, Brăila; av. Virgil Rusu, fost prefect, Vaslui; M. Manea, fost secretar general, Roman; dr. N. Algiu, Timișoara; av. Emil Ceicovschi, Iași; Movilă, Soroca; dr. Romano, Iași; prof. Huțanu, C.-Lung; col. Costăchescu, fost prefect, Huși; av. Romeo Drăghici, fost ajutor de primar, Iași; ing. Olmenschi, Timișoara; dr. Victor Lăzărescu, Lugoj; prof. N. Marinescu, decanul Facultății de Litere, Iași; prof. univ. Plăcințeanu, Iași; ing. Berechet, av. Cazacu, av. Miloiu, av. Bontaș, av. Gorăscu, pr. Paraschiv Angelescu, dr. A. Henrieta Gavrilescu, dr. Gh. Cronț, av. I. Atanasiade, București; etc. etc.

În afară de telegrame, d. prof. A. C. Cuza a mai primit și numeroase scrisori din toate colțurile țării, astfel dela d-nii, preot Horia Vișoiu din jud. Timiș, Aurel Giurgiuveanu, București; Toma Vlădescu, București; D. Iov, directorul Teatrului Național, Iași; M. P. Florescu, inginer inspector consilier Silvic, București; I. Dumitrașcu, institutor, Tecuci; precum și multe altele din orașele și județele din Moldova, Oltenia, Basarabia, Debrogea, Ardeal și Bucovina.

Printre scrisorile primite se găsesc și foarte multe expediate de către bravii noștri ostași care luptă pe frontul din Răsărit. Toate poartă pecetea aceleiași ferbinți credințe naționaliste care pregătește izbânda cea mare. Reproducem în întregime răvașul soldatului Urdea Nicolae, trimis de la un post înaintat, într'un scurt răgaz al necurmatelor lupte:

Stimate și mult iubite D-le Profesor,

La 8 Noembrie a. c. cu ajutorul lui Dumnezeu, sărbătorii împlinirea a 85 ani de rodnică viață. Căci, noi care ne-am adăpat din învățăturile dvs. de orientare politică, cei care la strigătul Dvs. de alarmă, ne-am aliniat — și înfruntând adversitățile de pretutindenea — v-am urmat, aducem cu acest prilej laudă Cerului că v'a păstrat între noi și prosternându-ne genunchii — în fața Creatorului — Îl rugăm să vă dăruiască mulți și fericiți ani.

De aici depe frontul de Răsărit, din lupta contra necredincioșilor, de unde se făurește viitorul Neamului Nostru și al Europei de mâine, vă urăm ani mulți și fericiți.

Dumnezeu să vă ajute ca să ajungeți să vedeți realizate gândurile pentru care ați luptat 60 de ani, pentru binele și izbânda românismului.

Asigurându-vă și cu acest prilej de toată cinstea și devotamentul ce vi-l păstrez, vă urez sănătate îndelungată și izbândă.

Soldat Urdea Nicolae"

De pe front ca și din lăuntru țării, acelaș glas al recunoștințelor obștești s'au ridicat către acel care cel dintâi a prevăzut clipele de grea is-pășire pe care le avea de străbătut neamul. Dar, care! n'a dezesperat, profetizând nimicirea dominației mondiale a Israelului și întronarea unei epoce de binecuvântată dreptate pentru lumea întreagă și pentru scumpa noastră țată,

După ce a fost străbătută negura apăsătoare a durerilor, neamul, de pe pragul înoirilor sale spirituale, mulțumește astăzi profetului său. Prin compacta solidarizare, el a ridicat la valoarea de dogmă cuvântul lui A. C. Cuza nesocotit, batjocorit și hulit cu toată prigoana, de cinci decenii.

Aniversarea lui A. C. Cuza la 85 de ani, a însemnat mai ales răzbu-narea adevărului față de înșelările de tot felul care acum stau risipite în uitare, dimpreună cu oamenii ce le-au izvodit.

A. M. FRIMU

CRONICA EXTERNĂ

LUPTA ROMÂNIEI PENTRU ELIBERAREA MĂRII NEGRE

Participarea trupelor noastre, alături de armatele germane, la cucerirea litoralului nordic și răsăritean al Mării Negre, împreună cu porturile și bazele navale de pe acest litoral, ne amintește de lupta dâră dusă totdeauna de poporul român pentru asigurarea unei ieșiri spre largul mării. Mircea cel Bătrân, a întins hotarele Țării Românești până la țărmurile mării, numindu-se „Domn a toată țara Ungrovlahiei până la Dunăre și la Marea cea Mare”. La fel, Ștefan cel Mare, a luptat o viață întreagă pentru stăpânirea Chilie și Cetății Albe, spre a asigura Moldovei legătura pe apă cu popoarele Occidentului.

Răvna Domnilor români, din cele două Principate, de a stăpâni malurile Dunării cu gurile ei, precum și de a avea o ieșire spre largul mării, cale pe care veneau popoarele navigatoare din apus (Venețienii și Genovezii), spre a face negoț în cetățile dunărene (Chilia) și dela țărmul mării (Cetatea Albă) — a fost înăbușită prin cucerirea Balcanilor și a Mării Negre de către Turci, care, după căderea Constantinopolului la 1453 și transformarea Mării Negre în adevărat „lac turcesc”, s’au revărsat ca un puhoiu până spre inima Europei, trăgând asupra istoriei poporului român un adevărat vâl întunecos. Moldova lui Ștefan cel Mare a însemnat ultima svârcolire de independență a noastră.

În secolul al XVIII-lea, însă, odată cu declinul puterii otomane, o altă primejdie, cu mult mai mare pentru poporul român și pentru Europa, a apărut dela răsărit, anume Rusia.

Până la Petru cel Mare, Rușii n’au fost constituiți într’un Stat unitar și puternic. În spațiul imens al Rusiei de astăzi, erau o mulțime de principate autonome, conduse de principii, dintre care cel mai de seamă a fost principatul Moscovei, care a constituit adevăratul nucleu al Rusiei țariste de mai târziu. Petru cel Mare a trasat principiile mari de politică externă ale Rusiei. El i-a învățat pe Ruși să râvnească spre Sud la cucerirea Mării Negre și a Constantinopolului, unde țarii visau să ia locul pe tronul împăraților bizantini. Pofa de cucerire și de expansiune rusească spre Marea Neagră

și spre Balcani, trebuia să fie satisfăcută prin nimicirea prealabilă a Țărilor Române, care stăteau înfrupte în calea acestui plan.

Acesta este sensul tuturor războaielor ruso-turcești dela sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea. Poporul român și-a menținut existența tragică între aceste valuri cutropitoare care îl amenințau neconținut când dela răsărit când dela Sud. Prin pacea dela Iași din 1792, Rusia dobândește întregul țărm nordic al Mării Negre și-și întinde hotarul până la Nistru, după ce Ucraina independentă condusă de hatmanii de ordinioară, fu și ea înghițită de conglomeratul moscovit.

Aceasta a fost prima etapă în marșul gigantic plănuir de Rusia spre Bizanț. Ea nu s'a mulțumit numai cu atât. Planul de dominație rusească în Marea Neagră și în Balcani, până la strâmtoarele Bosfor și Dardanele, s'a ascuns pe atunci sub paravanul unei idei în aparență generoasă, anume protectoratul creștinilor din imperiul otoman. Ori de câte ori Rusia secolului al XIX-lea a întâlnit o Europă desbinată prin certuri lăuntrice și războaie, ea și-a reluat marșul spre Sud, năzuind cu perseverență diabolică să îndeplinească testamentul lui Petru cel Mare.

Anglia a purtat în bună parte răspunderea desbinărilor Europei în ultimele două veacuri. Dela pacea dela Utrecht (1711) când ea și-a dobândit supremația necontestată pe mare, după ce a înfrânt Spania lui Filip al II-lea și Olanda, Anglia a adoptat vestitul principiu al „echilibrului forțelor”, care i-a asigurat hegemonia asupra Continentului european.

În epoca lui Napoleon, politica britanică de echilibru a funcționat cu precizie, având ca rezultat doborîrea marelui corsican. Dela început Anglia a luat partea Rusiei contra Franței lui Napoleon. Turcia, la rândul ei, aliată cu Franța, își atrase dușmănia Rusiei, care, urmărindu-și planurile, ocupă militărește Principatele române în Noembrie 1806. Ocupația aceasta militară a provocat declarația de război a Turciei contra Rusiei. Anglia, nevăzând cu ochi buni o eventuală instalare a Franței lui Napoleon la Strâmtoarele Mării Negre, ceea ce îi amenința planurile sale de dominație în Mediterana Orientală, îi adresă guvernului otoman un *ultimatum* la 25 Noembrie 1807, prin care îi cerea Turciei să se desfacă din alianța franceză. Deoarece răspunsul turcesc întârzia, la 19 Februarie, flota engleză din insula Tenedos, comandată de amiralul Duckworth, pătrunse în Dardanele, distruse o flotă turcească în fața cetății Gallipoli și se opri în fața capitalei otomane. *Ultimatum*-ul englez fu repetat, dar cu condiții foarte grele, anume: predarea întregii flote turcești și a strâmtoarelor către Anglia, alianța Turciei cu Rusia și cu Anglia, și *cedarea către Rusia a Moldovei și Munteniei*¹. Este interesant și semnificativ să accentuăm acest act al politicii britanice din trecut, pentru că el s'a repetat de curând în formă asemănătoare, cum vom vedea imediat.

1. Pentru amănunte, a se vedea: prof. N. Dașcovici, *Marea noastră sau regimul Strâmtoarelor*, Iași, 1937.

Este, poate, de prisos să mai amintim aici evenimentele istorice indeobște cunoscute.

Războiul ruso-turc, început la 1806, a continuat, cu tot ultimatum-ul britanic, și s'a încheiat la 1812 prin pacea dela București, prin care Rusia răpea jumătate din Moldova, adică Basarabia, devenind stăpână și la gurile Dunării.

Istoria noastră națională în secolul al XIX-lea e dominată de amenințarea statornică a colosului răsăritean, care își întindea tentaculele, în anumite momente prielnice în viața Europei, peste trupul țărilor noastre, înspre Balcani, cu scopul de a ajunge la Mediterana și își retrăgea tentaculele ori de câte ori, Europa era solidară împotriva Răsăritului.

Protectoratul rusesc instituit în Principate după pacea dela Adrianopole (1829), și anulat după războiul Crimeii prin pacea dela Paris (1856), când Rusia învinsă trebui să cedeze și cele 3 județe din Sudul Basarabiei, Moldovei, în sfârșit reocuparea celor 3 județe în urma războiului din 1877-78, câștigat cu sacrificiul sângelui soldatului român la Plevna, sunt destule învățăminte despre purtarea și intențiile vecinului dela Răsărit. Intreaga *problemă orientală*, care a dominat secolul al XVIII și al XIX-lea a fost opera Rusiei, care năzuia să pună stăpânire pe întregul basîn al Mării Negre și al Dunării de jos, spre a da mâna cu Slavii din Sud, dar și opera Angliei, care își stabilise dominația în Mediterana Orientală, asigurându-și puncte de sprijin în Malta la 1802, Cipru la 1878, și apoi la Suez în 1882, pentru protecția drumului spre India.

Poporul român s'a găsit așezat chiar în centrul de greutate al acestei „probleme orientale” sau „probleme slave”, ca o insulă bântuită de apele furtunoase ale oceanului. E interesant să cităm aici cuvintele unui diplomat rus din vremea lui Napoleon, Fonton, pline de înțeles pentru timpurile de azi: „Acest popor — Românii — are trăsături distincte și nu pot să ascundă că privind harta mă apucă o teamă că aceste opt milioane de oameni, străini de nația slavă, s'au așezat aici, pe fermecătoarele povârnișuri ale munților Carpați, formând parcă o săgeată înfiptă între națiunile slave, împiedecându-le unirea lor”. „Dacă în locul acestor Români ar trăi Sârbi sau Bulgari, cât de ușor s'ar deslega atunci problema orientală sau slavă”.

O înțelegere anglo-rusă în problemele orientale n'a venit numai din partea Angliei, cum am văzut că s'a întâmplat cu *ultimatum*-ul englez adresat Turciei la 1807, dar această înțelegere a fost socotită absolut necesară și de către cercurile conducătoare ale politicii rusești, în secolul al XIX-lea. După convenția colectivă a Strămtorilor din 1841, când puterile europene s'au găsit unite într'un bloc în fața expansiunii rusești, Rusia își căută o aliată credincioasă *din afara Europei*, ale cărei țeluri politice în chestia orientală și a Mării Negre erau oarecum concordante cu ale ei.

Această putere extraeuropeană era Anglia. Conte de Nesselrode, într'un memoriu, redactat după 1841, spunea următoarele în această privință: „Pe uscat, Rusia are față de Turcia o înrăurire covârșitoare; pe mare, An-

glia ocupă aceeași poziție față de Turcia. *Fapta singuratică a acestor două puteri poate face foarte mult rău, dar conlucrarea lor va putea face mult bine: iată, deci, folosul ca ele să se înțeleagă înainte de a porni ceva*¹. Aceste directive de politică externă fixate de Nesselrode la 1841, au constituit substanța politicii rusești în secolul al XIX-lea, chiar dacă în războiul Crimeii, Anglia s'a găsit în tabăra dușmană Rusiei.

Intrarea Rusiei în război la 1914 împotriva Puterilor centrale, s'a făcut tot ca o urmare a principiului constant al politicii rusești de a se alia cu Marea Britanie, dacă Rusia vrea să câștige ceva în răsărit și în Balcani.

Astfel, pentru a treia oară (după bătălia dela Stănilești pe Prut din 1711 și după războiul din 1877/78), noi Românii ne găseam la 1916, aliați cu vecinii noștri dela răsărit, cei mai primejdioși și cei care ne-au dorit totdeauna numai răul și distrugerea noastră ca Stat și ca națiune.

Participarea Rusiei în războiul din 1914—1918, a fost răsplătită de Franța și Anglia printr'un acord secret din 1915, prin care cele două Puteri occidentale îi recunoșteau Rusiei dreptul de a se instala la strâmtorile Mării Negre și la Constantinopol, în cazul unei victorii comune. Acordul acesta a fost ținut secret față de *România*, pentru a o putea mai ușor atrage în tabăra beligerantă aliată. Ieșirea Rusiei din front prin pacea separată dela Brest-Litowsk, în urma căderii în bolșevism și a debandadei în care căzuse armata rusă, a întrerupt pentru moment planurile rusești în Marea Neagră. Altfel, Rusia și-ar fi văzut, la pacea trecută din 1920, împlinit visul milenar al lui Petru cel Mare, cu sprijinul *Angliei și al Franței*, iar noi nu căpătăm nici Basarabia nici Nordul Bucovinei până la Prut (după cum se stipulase în tratatul secret de alianță încheiat de România la 1916, cu Rusia, Franța, Anglia și Italia), iar în Marea Neagră am fi fost zugrumați și sufocați prin dominația rusească la Strâmtori.

Este bine să reamintim aceste fapte din trecutul nostru mai îndepărtat, sau mai apropiat, spre a scoate în evidență paralelismul între politica rusească și cea engleză, în chestiunea Mării Negre și în problema orientală și spre a înțelege toate evenimentele prin care trecem.

Rusia bolșevică, îndată după ce și-a organizat o armată de milioane și și-a creat o industrie de război, a reluat firul tradițional al politicii externe început de Petru cel Mare, cu toate că în interior a tras cu buretele peste toate realizările Rusiei țariste. Găsind Europa din nou desbinată într'un război occidental, Rusia s'a năpustit, cu mai mare violență ca în trecut, asupra țărilor vecine și mai cu seamă asupra noastră. Ea nu s'a mulțumit cu atât. Comunicările oficiale ale Ministerului de externe german au arătat că Molotov, comisarul pentru afacerile străine al Sovietelor, a cerut Führer-ului în vizita făcută la Berlin, drept preț al neutralității bolșevice, Moldova până la Siret, baze navale în porturile noastre, garnizoane în Bulgaria și ocuparea strâmtorilor Mării Negre.

1. Vezi: prof. N. Dașcovici, *op. cit.*

Ceea ce bolșevicii n'au obținut dela Marele Reich, le-a acordat cu dărnicie Marea Britanie prin tratatul de alianță anglo-sovietic, semnat de Molotov și Eden la Londra, la 26 Mai 1942. Cu toate că în articolul 5, Anglia și Rusia bolșevică declară că după încheierea păcii, „nu vor urmări vreo sporire teritorială pentru ele și nici nu se vor amesteca în treburile interne ale altor State”, totuși articolul 3 spune: „Anglia și Rusia Sovietică, după încetarea ostilităților, vor lua toate măsurile ce le vor sta la îndemână pentru a face imposibilă o repetare a agresiunilor și a violării păcii din partea Germaniei sau a unuia din aliații săi”. Câteva zile după semnarea acestui tratat, s'a aflat din sursă neutră că el conținea clauze secrete, cuprinse în 5 puncte anexate acordului. Prin aceste 5 puncte, Anglia se obligă să recunoască pentru Rusia bolșevică nu numai dreptul de a anexa teritoriile ce le stăpânea la 22 Iunie 1941 (deci Basarabia, Bucovina, jumătate din Polonia, Țările Baltice și Carelia), dar jumătate din Europa, dela strâmtoarea Kattegat până la Dardanele ar urma să cadă pradă lăcomiei bolșevice din dărnicia Angliei.

În vreme ce soldații germani și români își varsă sângele pentru eliberarea Europei și a Mării Negre, de tirania bolșevică, Marea Britanie, consecventă unei vechi politici de prietenie și sprijin cu Rusia, face un adevărat act de trădare față de continentul european.

Soldații români sunt astăzi, în această luptă de eliberare a Mării Negre, continuatorii ostașilor lui Ștefan cel Mare care se luptau pentru Chilia și Cetatea Albă. Participarea noastră la lupta de eliberare a acestei Mări, este efectivă și reprezintă o realitate politică-istorică a noastră și nu numai un simbol, cum ar fi, poate, participarea la această luptă anti-bolșevică a altor națiuni europene.

Din primul ceas al izbucnirii războiului împotriva bolșevismului, armata română a eliberat gurile Dunării, a cucerit portul cel mai de seamă dela Marea Neagră, Odesa; ea a continuat, apoi, lupta, alături de armatele germane, pentru cucerirea întregului litoral al Mării Negre și al Mării de Azov, cu toate porturile și bazele navale: Nicolaev, Cherson, Mariupol, Taganrog, Rostov, Kerchi, Sevastopol, Anapa, Taman, Temriuk, Novorosiisk.

Se pune problema, care va fi soarta flotei bolșevice din Marea Neagră în momentul când ea va pierde toate bazele de refugiu, după cucerirea de către trupele aliate a întregii coaste a Caucazului.

Telegramele de presă ne au adus știrea că au fost angajate negocieri de către Soviete — sprijinite de Anglia și Statele Unite — cu Turcia, pentru ca aceasta să acorde flotei rusești libera trecere prin Strâmători. Pe de altă parte, d. von Pappen, ministrul Reichului la Ankara, a avut conversații, cu privire la același subiect, cu d. Saracioglu, primul ministru al Turciei.

Convenția dela Montreux privitoare la regimul Strâmtoarelor, semnată la 20 Iulie 1936, prin revizuirea Convenției dela Lausanne din 1923, restrânge

trecerea vaselor beligerante prin Strâmători, în cazul când Turcia este neutră, mergând până la o adevărată interdicție. Iată ce spune art. 19, alin. II din Convenția dela Montreux: „În timp de războiu, Turcia nefiind beligerantă... va fi interzis vaselor de războiu ale oricărei puteri beligerante să treacă prin strâmători, afară de cazurile prevăzute prin articolul 25 al prezentei Convenții, precum și în cazul de asistență acordată unui Stat victimă a agresiunii, în virtutea unui tratat de asistență mutuală obligând Turcia, încheiat în cadrul pactului Societății Națiunilor...” În cazul conflictului de față cu Rusia Sovietică, nu poate fi vorba de vreuna din excepțiile pomenite de aliniatul II al articolului 19, deoarece întregul mecanism al siguranței colective din pactul Societății Națiunilor (sancțiunile din art. 16 din pact) a căzut de mult, odată cu prăbușirea instituției geneveze, iar Turcia nu mai poate fi ținută astăzi să respecte niște obligații internaționale inexistente și fantomatice.

Odată înlăturată ipoteza trecerii flotei sovietice din Marea Neagră în Mediterana prin Strâmători, nu-i mai rămâne acestei flote decât o alternativă: sau autoscufundarea, sau refugiul în porturile turcești. În acest de al doilea caz, Turcia fiind neutră, va trebui să aplice regulile generale ale neutralității, adică dezarmarea vaselor refugiate și internarea echipajelor lor. Prin desființarea flotei sovietice și a amenințării rusești, care ne a pândit două secole, voind să ne zugrume orice năzuință a noastră de propășire în Marea Neagră, poporul român își va căpăta un rol sporit în această parte a lumii, ca stăpân al gurilor Dunării și al unei porțiuni întinse din litoralul mării.

Istoria națiunii românești, s'ar putea rezuma într'o luptă permanentă de eliberare a Mării Negre de primejdiile ce au amenințat-o, mai întâi deia Sud, în vremea dominației otomane, și apoi dela Nord, de dominația mult mai grozavă a colosului rusesc. Popoarele din bazinul Mării Negre, trăiesc astăzi clipe epocale, când pentru prima dată în istorie, Europă, solidară în fața primejdiei rusești, îndepărtează definitiv și pentru totdeauna, stăpânirea moscovită dela Marea Neagră, redându-i acestei mări și popoarelor ce viețuiesc aici, deplina libertate și propășire.

În această luptă de eliberare a Mării Negre, poporul român se găsește în frunte, ca totdeauna în istorie, fiind conștient că servește nu numai cauza sa, ci și cauza întregului continent.

DIMITRIE GHERASIM

ÎNSEMĂRI

ZIUA M. S. REGELUI MIHAI I

a fost un nou și fericit prilej de solidarizare a țării care și-a strâns rândurile tuturor categoriilor sociale în jurul tânărului Suveran și a glorio-sului Său Tron.

Mihai I! Iată un nume predestinat. În linia tradițiilor voievodale, el amintește de acea splendidă aventură de acum trei veacuri care a știut uni întreaga simțire și ființă românească sub același schiptru.

Pentru noi, Regele Mihai rămâne, nu numai simbolul vredniciilor dar și cel al unității naționale. Numele Său este fluturarea de stindard a implinirilor noastre. De dânsul e legată suprema și ideala năzuință a patriei.

Desigur că acesta a fost sensul comuniunii românești din ziua de Sf. Mihai! Cum ar spune A. C. Cuza:

Un neam și-o lege,
O Țară și-un Rege!

G. A. C.

„MERITUL CULTURAL” LA IAȘI

D-l Ion Petrovici, ministrul Educației Naționale, făcând să retrăiască o sănătoasă tradiție culturală, a binevoit să confere recent ordinul „Meritul Cultural” câtorva personalități aparținând științelor, literelor, artelor și operelor sociale românești.

Au primit decorația următorii ieșeni: d. A. C. Cuza în gradul de ofițer; domnii: M. David, rectorul universității și D. Iov, literat și directorul Teatrului Național, în gradul de cavaler cl. I-a; I. M. Marinescu, decanul facultății de litere, N. Bagdasar, directorul Casei Școalelor, Șt. Bârșănescu, prof. univ.; Gh. A. Cuza, directorul revistei noastre; C. Ramadan, T. Călin și A. Ghițescu, artiști la Teatrul Național, Al. Zirra și A. Ciolan compozitori și dirijori, cavaler cl. II-a.

Din totalul de 87 decorați, doisprezece sunt ieșeni, ceea ce dovedește că d. ministru Ion Petrovici nici de astădată nu a uitat Iașul și activitatea lui spirituală în toate domeniile gândirii și simțirii românești. C. M.

INCHINARE LUI A. C. CUZA

La aniversarea de 85 de ani, d. A. C. Cuza a primit omagiul unanim al presei românești. Dar închinări versificate au fost mai puține. Revista noastră a publicat în numărul omagial un prea frumos stih al poetului G. Tutoveanu. Deasemeni ziarul Porunca Vremii din 13 Noemvrie crt. ne aduce următoarea poezie, semnată Anuța Barbu :

LUI A. C. CUZA

*Te 'nnalți de veacuri, de demult, apostol îmbrăcat în slavă,
Ai fost cuvântul cel dintâi, peste al neamurilor eres,
La tine suflete 'nsetate învățătură au cules
Și s'au pornit să curme-obida, împotmolită în zăbavă.*

*Senin, din limpezimi de stele, din aspre tâlcuiri de duh,
Curgea povața înțeleaptă din tainițile primenirii,
Pân'a cuprins pământ și ape, adânci genune și'n văzduh
S'a scris, cu slovă 'nfrișată, credință nouă omenirii...*

*Credință nouă și străveche, bătute 'n cuie de-ametist
— Cu sângerări prinse 'n piroane
Și plânsete lângă icoane
Purceasă acolo, pe Golgotha, de sub picioarele lui Christ...*

*Senin, tu așteptat-ai roada cuvântului innaripat
Imbălsămări te 'nconjură și anii 'n mângâeri te-au nins,
Să-ți dăruiască pân'la urmă cununa celui ce-a învins
Ca să privești cum toți ai tăi de jugul greu s'au liberat.*

*Apostole, cu păr de nea, și suflet de văpae tânăr
Așterne-ți fruntea luminată cu luarii sărbătorești;
Cu tine 'n frunte împlinit-am destine-alese românești
Și vom păși tot innainte, cu tine umăr lângă umăr.*

Reproducem cu plăcere poezia, pentru avântata și entuziasta ei inspirație. Ea constituie un testimoniu mai mult al sincerei admirații de care se bucură A. C. Cuza în opinia publică românească de pretutindeni. c. m.

8 NOEMVRIE

Zi de popas spiritual, a fost ziua aceasta de 8 Noemvrie, la Iași, zi legată de un om al cărui gând și faptă strălucesc de pe culmi luminoase, a cărui viață se leagă de destinele românismului, al cărui nume este și va rămâne pentru neamul său și pentru locul pe care l-a sfințit.

Din toată Moldova și de pretutindeni unde bat inimi românești, mii de gânduri s'au îndreptat, în această zi, către casa din strada Codrescu.

Din toate unghiurile țării, din mii de suflete s'au înălțat, către marele profesor dela Iași, aceiași călduroasă urare.

Mai fericiți decât acei pe care împrejurările i-au ținut departe, noi localnicii am putut ca, odată cu gândurile, să ne îndreptăm și pașii spre Casa cu Svastici din strada Codrescu, unde se găsește, astăzi, singurul cuib sufletesc cu care se poate făli Iașul; singurul care a mai rămas în capitala Moldovei, și pe care nu i-l va lua Bucureștiul.

E leagănul de totdeauna al spiritualității moldovenești, e altarul naționalismului românesc la care — pe urmele veneratului său părinte și înaintaș — slujește astăzi d. profesor Gh. Cuza.

Și pentru a răspunde gândirii, care în această zi, a împletit urările noastre cu ziua cea mare a biruințelor definitive, purtătorul de cuvânt al naționalismului ieșan, ne-a vorbit la Ateneul Popular din Tatarasi, despre „România în Europa de mâne”.

D-l prof. Gh. Cuza nu posedă degeaba secretele poeziei măestre. Cu aceeași artă, d-sa mănuește și fraza oratorică, exprimând gândirea în nuanțe pline de subtilități.

D-sa ne-a arătat că România, întemeiată numai pe naționalism, își poartă astăzi cu cinste stindardele pe câmpurile de luptă răsăritene împotriva iudeo-bolșevismului distrugător de nații, și prin naționalism numai, se va încadra cu cinste în Europa de mâne la a cărei făurire armele și sângele său vor fi conlucrat.

Că nu este însă tot una, naționalismul și patriotismul, — naționalismul cel legat de pământ și patriotismul cel călător.

D-l prof. Gh. Cuza ne-a arătat doar, cu sufletul său de poet, esența, ca să zicem așa, romantică a naționalismului, în opoziție cu acest produs găunos și perfid, al Revoluției Franceze; cu „patriotismul”, în numele căruia a ajuns un Krackenstein alias Leon Blum, în fruntea Franței.

Și, fie zis în treacăt, noi credem ca și d. Gh. Cuza că, nu-i nimic mai ușor decât a face orice confuzii în domeniul noțiunilor, și asta a fost și este arta de totdeauna a iudaismului, adoptată de toți șmecherii sau urmați de mulți proști. Nimic mai ușor, în adevăr, decât a jongla cu cuvintele și a le băga unul în altul.

Și, fiind vorba de confuzii, d. prof. Gh. Cuza ne pune în gardă de confuzia dintre concepția naționalistă a românizării și ceea ce se face azi, după putințele de realizare ale momentului. E bine să se știe — spune d. Gh. Cuza — că, în spirit naționalist, considerăm această românizare ca necesară, inevitabilă, căci așa o cere momentul politic; dar că, pentru noi, românizarea nu poate însemna în România de după război, decât ceea ce A. C. Cuza a prevăzut și Adolf Hitler a hotărât pentru întreaga Europă: „eliminarea jidanilor”.

Credem, a spus d. prof. Gh. A. Cuza, în satisfacția multor naționaliști de a lua parte la românizarea prezentă dar e bine să ne ferim de a socoti drept un sfârșit ceea ce de fapt e numai un început.

Urmărind linia naționalismului românesc dela izvoarele sale, d. prof. Gh. Cuza, ne-a arătat cât de ușoare și de superficiale sunt aprecierile comune, fixate, câteodată, și de tiparele oficiale ale învățământului public, cu privire la valoarea și meritele, însumate și totalizate pe „generații”.

Dacă ne putem lăuda cu ceva în istoria ultimului veac, apoi nu cu „generațiile” ne putem lăuda, ci cu acei oameni singurateci și înzestrați cu virtutea rară a desinteresării de sine, care s’au ridicat împotriva generației lor și care au știut să trezească adevărata simțire națională în sufletul unei tinerimi destinată altfel peirii; oameni care au știut să făurească voințe și energii care ne-au salvat dela o prăpastie fără ieșire.

Astfel, pe linia trasată în ultimii patruzeci de ani de încordată rezistență, de d. prof. A. C. Cuza, suntem noi azi, în acest război. Tot ea ne va face să stăm la loc de cinste în Europa de mâne.

Această Europă, făurită din victoria armatelor Axei în fruntea cărora stau armatele germane cu zvastica, va fi național-socialistă.

Ce înseamnă acestea? Înseamnă că va domni pe plan politic, concepția rasistă care în momentul de față, luptă hotărâtor cu lumea iudeo-democrației plutocratice, pentru distrugerea steii cabalistice, pentru distrugerea operii de minciună, de mistificare, de exploatare și de dominare edificată de Israel peste națiile înșelate.

Și mai înseamnă, că va domni, pe plan social național-socialismul lui A. C. Cuza, formulat încă acum 50 de ani în urmă în „Meseriașul Român” și în „Țăranii și clasele dirigente”; va domni dreptatea lui Adolf Hitler, care a îndurat foamea și a trecut prin toate mizeriile vieții spre a putea spune: „Cine nu s’a văzut redus el însuși la o asemenea mizerie, nu o va cunoaște niciodată”.

Național-socialismul european, nu apare ca o ideologie cu totul nouă pentru noi Români. În privința doctrinei politice economice determinată de împrejurările specifice ale vieții românești, A. C. Cuza a fost desigur, un național-socialist, nu numai prin gândire dar și prin lupta sa politică, creatoare de energii și de supreme jertfe.

Iată deci una din cauzele pentru care, urmând politica Mareșalului Conducător, vom intra cu cinste în Europa de mâne — ne spune d. prof. Gh. Cuza.

Iar când va veni ziua așezărilor definitive în noua Europă, noi, nu vom întinde mâna să ni se pue în ea disprețuitor, o pomană. ci vom putea pretinde întreaga noastră dreptate...

Și — pentru a desprinde tot ce cuprinde această concluzie — spre a ne justifica toate pretențiile de mâne, să ne supunem cu entuziasm datoriei către țară și către neam, până la capăt.

Să nu ne lăsăm înșelați și mistificați de diversuniile patriotarde; să nu ascultăm pălăvrăgelile mincinoase ale teoreticienilor de salon, să știm că nu avem decât o singură țintă, o singură lozincă — *biruința*.

Suntem într'o luptă imensă, dar suntem alături de o forță imensă.

Și această forță nu consistă numai în tancuri și avioane, dar mai cu deosebire în dreptatea luptei naționaliste și în credința pentru o cauză care e mai tare ca toate oțelurile.

* * *

...A fost cu adevărat o zi de înălțare spirituală, ziua aceasta de 8 Noembrie care, putem spune, este ziua premiselor naționalismului românesc de azi.

Urmărind conferința d-lui prof. Gh. Cuza, ne-am înălțat cu gândul, spre ziua aceea viitoare a concluziunilor firești pe care d. prof. A. C. Cuza le-a pus în formula „România Românilor, a tuturor Românilor, și numai a Românilor”. S. A. Culfanu

FUEHRERUL ADOLF HITLER DESPRE IUDAISM

În recentul său discurs, rostit cu ocazia aniversării revoluției național-socialiste în ziua de 8 Noembrie la „Löwenbräukeller” din München, Führerul Adolf Hitler, ocupându-se de manoperile criminale ale internaționalei iudaice, a spus textual:

„O altă putere care altădată avea o deosebită actualitate în Germania, a putut între timp experimenta faptul că profețiile național-socialiste nu sunt fraze. E vorba de puterea principală căreia îi datorim toate nenorocirile, — jidovimea internațională. Vă veți mai fi amintind de ședințele Reichstagului în care declarăm: Dacă iudaismul își închipue cumva că va putea provoca războiul mondial cu scopul de a nimici rasele europene, aventura nu va aduce prăbușirea rasselor europene ci prăbușirea iudaismului în Europa. Am fost întotdeauna luat în răs ca profet. Dar din câți râdeau odinioară, sunt nenumărați care nu mai râd astăzi, și cei care mai râd încă, poate mâne nu vor mai face-o nici ei. Această adeziune se va extinde peste Europa și, mai departe, peste întreaga omenire. Iudaismul internațional va fi demascat în totalitatea pericolului său demonic. Despre aceasta vom purta de grijă noi, național-socialiștii. În Europa pericolul a și fost demascat și statele, unul după celălalt, se raliază normativelor noastre”.

Mai precis nici că se poate. Războiul actual nu e numai unul economic și politic dar și unul rassial. Arianismul european va fi definitiv eliberat din cătușele iudaismului internațional, reprezentat deopotrivă de democrația plutocratică și de bolșevismul atoatenimicitor.

Armele germane și aliate, pregătesc, prin strădania lor biruitoare, zorile Europei de mâne. Sângele vărsat astăzi va ratifica în curând și această profeție a lui Adolf Hitler ca o ultimă și definitivă realizare a revoluției național-socialiste. G. A. C.

† VIRGINIA N. GANE

Vineri 20 Noemvrie crt. pela orele 10 dimineața ilustrul nostru conetățean, conu Nucu Gane—cum ne-am obișnuit a-i spune—putea fi văzut zdrobit de durere în căutarea unui medic.

Chiar în dimineața acelei zile d-na Gane nu se simțise de loc bine, arătându-și îngrijorarea că nu se va putea duce ca de obicei la societatea „Crucea Roșie” unde avea foarte mult de lucru pentru bunul mers al societății.

Până să vină medicul, când d. N. N. Gane iubitul fost primar al Municipiului Iași în guvernarea Goga-Cuza din 1938, s'a reîntors din oraș, a găsit pe d-na Virginia N. Gane mult mai rău decât o lăsase. Toate eforturile au fost zădarnice. Înainte de a putea avea vreun ajutor medical, vrednica româncă a căzut secerată de mâna morții.

Hărăzită să-și trăiască o viață de muncă, defuncta a fost dintre puținele femei românce, care a înțeles că viața nu-și are nici un sens dacă nu este închinată binelui obștesc. Deaceea marea luptătoare naționalistă a trăit pentru aceasta și a murit în îndeplinirea datoriilor ce singură și le-a impus, socotindu-le sacre.

Virginia N. Gane prin sufletul său ales, prin marile sale calități a fost chemată să dețină importante roluri în diferitele societăți de binefacere la care a depus o muncă asiduă, asigurându-le o vădită prosperitate.

Născută dintr'o familie de vechi boeri moldoveni, Drăghicii din Roman, Virginia N. Gane a învățat în casa părintească, încă din tinerețe, risipa de generozitate, muncă și sacrificiu pentru binele obștesc.

Iși îndeplinea cu atâta avânt și putere de muncă, toate marile însărcinări ce i-au fost încredințate, încât în dorința sa de a se ști permanent în serviciul binelui obștesc, a mers până la sacrificiul de sine. Veșnică la datorie, Virginia N. Gane n'a fost numai viceprezidenta soc. „Crucea Roșie” filiala Iași, ci și o neprețuită colaboratoare a Mariei Gh. Cuza la „Asociația Amicele tinerelei fete”, după cum a fost și prezidentă a comitetului școlar dela școala profesională din Iași „Tereza G-ral Milicescu”, etc.

Prezentă totdeauna acolo unde munca și răspunderea erau mai mari, distinsa doamnă nu se putea împăca cu zilele ce păreau prea scurte, pentru a cuprinde generosul și neîntrecutul ei elan. Și pentru a satisface măcar în parte marile nevoi obștești, transforma nopțile în zile, sacrificându-și orice ceas de odihnă pentru a satisface nenumăratele cerințe ale tuturor așezămintelor de binefacere.

Virginia N. Gane s'a martirizat pentru binele obștesc. Este cel mai nobil sacrificiu, cel mai frumos exemplu în vremurile acestea pline de egoism...

Duminică 22 Noembrie a. c. nobila tovarășă de viață a d-lui N. N. Gane a fost condusă la locul de veșnică odihnă. În biserica „Sf. Spiridon”

s'a oficiat serviciul religios după care s'a ținut mai multe cuvântări evidențiindu-se marile calități ale defunctei.

„Cetatea Moldovei“ se găsește alături de marea durere a d-lui N. N. Gane și transmite luptătorului naționalist semnul profundelor regrete ale tuturor colaboratorilor care-i sunt prietenii devotați de totdeauna.

R. M. Fr.

MOARTEA LUI CONSTANTIN TOMA

Numai clipa morții e chemată să judece munca și strădaniile noastre. Neașteptatul deces al lui Const. C. Toma a verificat încă odată acest adevăr. Atât presa din țară cât și marea participare la înmormântarea mult regretului fruntaș ieșan, au mărturisit golul pe care îl lasă prematura sa dispariție. Căci de persoana lui Toma erau legate nu numai amintirile recunoscătoare date fostului demnitar, dar și intensă lui activitate prezentă care îl menținea în plină actualitate creatoare.

Ca președinte al Societății Comunale de Electricitate, Toma a ctitorit recent pentru a doua oară instituția, anihilând tendințele de etatizare care o amenințau.

În numărul pe Octombrie al revistei noastre, Constantin Toma a publicat un documentat articol al activității uzinei. Modestia care l-a caracterizat, l-a făcut să lase în umbră contribuția sa personală. Noi știm însă cât de efectivă și de prețioasă era ea. Căci, deși strămutat la București, defunctul tânjea după orașul său drag, și nu cruța nici un fel de jertfă când era vorba de a-i fi de folos.

Recunoscător, Iașul, a adus primarului și deputatului său de altădată, ultimul omagiu. I l-a adus așa cum știe numai Iașul să-l dea acelor care au rămas legați de reveneala zidurilor lui; acelor care la rândul lor l-au iubit pasionat, moldovenește. G. A. C.

REAPARIȚIA REVISTEI „CURIER IEȘAN”

După o sincopă de câteva luni, a reapărut revista „Curier ieșan”. Printre colaboratorii acestui număr remarcăm numele domnilor Nic. Stelian-Beldie, directorul revistei; preotul C. Nonea, Th. Simenschi, etc. D-l Corneliiu Dabija publică o avântată evocare poetică a Mariei dela Cozia, prezentată nu de mult publicului ieșan la Radio Moldova.

Urăm confratelui ieșan numai urcușuri biruitoare pe drumul atâta de anevoios al literelor. G. A. C.

ORA STUDENȚEASCĂ LA RADIO-MOLDOVA

E vorba să se înființeze ora studențească la postul nostru de Radio-emisiune. Foarte bine. Dar cu cine? Și mai ales, cu ce? Firește, e vorba de program. În orice timp și în deosebi acum, educația tineretului se impune ca o problemă de prim-plan. Există încă atâta desorientare, atâtea besne în cugetul copiilor noștri! De aceea îndrumătorii cât și normativele

spirituale cer o severă selecționare. Numai așa, inițiativa va fi în stare să dea rezultatele dorite.

Deocamdată, suntem în faza enunțurilor. Așteptăm cu nerăbdare aterizările în realitate, dacă vor fi să mai vie, pentru a ne spune cuvântul. G. A. C.

CONFERINȚELE D-LUI GH. A. CUZA PRIN ȚARĂ

În cursul lunii Noembrie, d. prof. G. A. Cuza, directorul revistei noastre, a conferențiat în următoarele localități: Bacău (1 Noembrie), Iași (8 Noembrie), Dorohoi (15 Noembrie), Galați (21) și Brăila (22 Noembrie).

D-sa ține să aducă la cunoștință prietenilor de pretutindeni, că din cauza dificultăților de călătorie, e nevoit să-și întrerupă până la primăvară activitatea conferențiară. Toate angajamentele luate în această privință sunt deci suspendate. C. M.

ERATĂ

Avem de cerut iertare cititorilor și colaboratorilor noștri pentru greșile strecurate în revistă. Dar ele sunt inerente. Cu cât numărul este mai compact, eratele sunt mai numeroase. Explicația nu e greu de găsit, dat fiind lipsurile de tot felul, în primul loc de personal și de timp, ale momentului de față.

Nu e mai puțin adevărat că unele din aceste greșeli sunt în deapreptul supărătoare, ele jignind nu numai estetica formală dar chiar câteodată alterând fondul. În numărul trecut, la articolul „Doctrina economică naționalistă” al d-lui A. C. Cusin s’a strecurat la pag. 187, al. 3, o asemenea erată pe care ne grăbim să o amendăm. Rugăm deci să se citească pasajul indicat după cum urmează: „Această teorie a spațiului vital economic, va trebui să fie **verificată** (și nu *sacrificată*, cum s’a publicat) pe teren de fapte” etc.

C. M.

CRIZA HÂRTIEI

se face tot mai simțită. Astfel, cu toate măsurile luate din timp și în ciuda garanțiilor primite, am ajuns, deocamdată, la epuizarea totală a stocului ce-l aveam în rezervă. În cadrul posibilităților restrânse, ne vedem, cu tot regretul, nevoiți să apărem de astădată într’un număr redus de pagini. C. M.

CĂTRE ABONAȚI

Începem în curând anul și de pe pragul celui nou, scrutăm nenumăratele greutatea de tot felul ce ni se ridică în cale. Lucrătorii tipografi mai toți mobilizați; lipsa tot mai simțită a hârtiei; scumpirea mâinii de lucru și a materialului, — iată câteva din problemele ardente ale oricărei tipărituri astăzi.

Rugăm deci stăruitor pe abonații noștri să ne înțeleagă. Să binevoiască a-și achita abonamentele fără alte intervenții. Cu atât mai mult cu cât ne străduim să menținem costul publicației, evitând din răspunderi orice fel de majorare. C. M.

RECENZII

Georgescu Delafras: Omul de mâne...

D-l Georgescu Delafras, directorul editurii „Cugetarea”, nu este un străin al literelor românești.

Intr'o vreme vitregă, când valorile, munca și posibilitățile de înfăptuiri autohtone, erau voluntar ignorate, domnia-sa, ridicându-se din pătura sănătoasă a neamului, înarmat cu un optimism puternic, dotat cu o putere de muncă excepțională, realizează o mare operă românească: editura „Cugetarea”.

Secretul de a reuși în viață nu trebuie căutat aiurea; el rezidă în noi: în mintea și sufletul nostru. Bătătorind această cale luminoasă, d. Georgescu Delafras ne oferă două lucrări *asemănătoare*: „Cum am cucerit viața” și „Omul de mâne... *In amândouă găsim tratată aceeași temă, tinzând la aceleași concluzii.*

Romanul „Omul de mâne” poate fi definit ca un *studiu dialogat* în care este prezentată lupta Binelui împotriva Răului ce sapă temelia familiei și năruie edificiul șubred al societății din zilele noastre.

Intr'o vreme, când scriitorii urmăresc, în mod exclusiv efectele estetico-literare ale lucrărilor lor, d. Georgescu Delafras îmbogățește literatura națională cu o carte de căpătâi, bogată în concluziuni utile vieții.

„Artă pentru artă”, — iată lozinca tendențioasă care a otrăvit tiparul românesc de după război. Ovreii, cu nume sonore de voievozi, tratau ca ceva natural orice subiect, fie el oricât de scabros, indiferent de înrăurirea exercitată asupra cititorilor.

Literatura însă, înainte de a fi un bun al Universului, este un produs specific al unei comunități. Scrisul întregeste manifestările unui tot inseparabil: Națiunea.

Așa dar... și scrisul tinde către un scop, — având o Finalitate, cum ar spune prof. dr. N. Paulescu.

Orice înfăptuire normală este creiată în vederea unui scop bine determinat, numai patologia, cu manifestările ei morbide, nu are un scop,—o Finalitate (Dr. N. Paulescu).

Și... numai despre „Omul de mâne” nu se poate afirma acest lucru.

Florin Micescu, eroul principal, un caracter energic și hotărît, optimist

și perseverent, ia viața pieptiș și — până la sfârșit — o cucerește. Fericirea o găsește în mijlocul familiei, în bucuria datoriei împlinite, cu râvnă, pricepere și onestitate.

În „Tănțica” sunt întruchipate calitățile femeii valahe. Este modestă, răbdătoare, inteligentă, dedicată cu tot sufletul căsniciei. (Femeia germană este bună gospodină și excelentă mamă de copii; femeia franceză este mândră, delicată și economă; cea italiană, generoasă, insuflețită de sacrificiu total).

Silvia este prototipul femeii bulevardiere. Frumoasă, frivolă, înconstantă, vițioasă, preocupată numai de plăcerile ei meschine. Acest exemplar nu constituie o raritate în vremea noastră. Chiar azi, în toiul războiului, care hotărăște pentru sute de ani soarta neamului, când decența și sobrietatea ar prinde atât de bine, întâlnești pe marile bulevarde sau în barurile Capitalei acest tip de femeie. Singura ei preocupare este acela de a plăcea. Cu o astfel de femei nu se va jese niciodată viitorul neamului.

„Să fii om”, de Charles Wagner, a fost cartea de căpătâi a tinereții mele.

„Omul de mână” va trebui să fie cartea preferată a tinerețului de azi și de totdeauna. Se cuvine citită în singurătate, în meditație și reculegere, ca pe o cazanie grea de duh românesc. M. Ionescu

Edvige Bestazzi: *Curs de limba italiană pentru începători*, anul I și II (metodă teoretică-practică). Ed. «Cugetarea», Buc. 1942.

Născut din necesitățile curente ale predării limbii italiene în școlile secundare, nou apărutul curs al d-nei Bestazzi care de fapt este o a doua ediție la o încercare anterioară, de proporții mai modeste, ne aduce o dublă mărturie.

În prima parte de gramatică, morfologie și exerciții de conversații, autoarea dovedește o profundă experiență didactică și totodată o perfectă stăpânire a limbii noastre. În adevăr d-sa, în calitate de directoare a Institutului Italian din Bacău, unde desfășoară o impresionantă activitate culturală, a căutat să pătrundă în tainele graiului românesc, dealtfel atâta de înfrățit cu limba italiană. D-na Bestazzi prezintă tinerețului gramatica sa italienească, am putea spune, mână în mână cu cea românească, simplificând mult accesul ei.

În antologie, autoarea a adunat și sistematizat bucăți care să corespundă înțelegerii limitate a începuturilor, întovărășindu-le cu un vocabular și cu scurte interpretări ale particularităților de exprimare italienească. Din aceste note se desprinde aceiași dragoste atentă, aceiași insuflețită și ideală preocupare pentru o cât mai bună cunoaștere și prietenie dintre cele două popoare, care a transformat acțiunea culturală a doamnei Bestazzi, într'un adevărat apostolat.

Cursul d-sale e un binevenit prilej pentru a-i îndrepta gândul recunoștinții și caldei noastre prețuiri. G. A. C.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

Adolf Hitler, „Cuvântarea la inaugurarea ajutorului de iarnă 1942-1943“.

I. von Ribbentrop, „Discurs la a doua aniversare a pactului tripartit“ (27 Septembrie 1942).

Edvige Bestazzi, „Curs de limba italiană pentru începători“, Buc. 1942.

Nicolae Ghiulea, „Problema meseriilor în România“, București 1941.

Nicolae Ghiulea, „Meseriașii patroni și Asigurările Sociale“, București 1942.

Nicolae Ghiulea, „Meseriile ca factor social și economic“, București.

Ion Mircea Nanu, „Importanța finanțelor în cadrul celorlalte discipline de drept“, București 1942.

Primăria Municipiului Odessa, „În slujba Țării (un an de gospodărie)“, Odessa 1942.

Octav Dessila, „Iubim“, roman, II, București 1942.

Salvatore Riccobono, „Il compense per spese fatte da possessori su cose altrui“, Milano 1940.

Salvatore Riccobono, „Gli studi di diritto romano in Italia“, 1942.

REVISTE

DIN STRĂINĂTATE

Die Kunst im Deutschen Reich, Berlin, an. VI, nr. 8-9, Aug.-Sept. 1942.

Deutschland, Berlin, an. XI, nr. 9, Sept. 1942.

Weltkampf, München, (număr special în limba română). Problema jidovească în trecut și în prezent, 1942.

Weltdienst, Frankfurt am M., nr. IX/21 și IX/22, 1 și 15 Nov. 1942.

Serviciul mondial, Frankfurt a. M., nr. III/19 și III/20, 1 și 15 Oct. 1942.

Europa Nouă, Berlin, nr. 133, 134, 135, Oct.-Nov. 1942.

Rivista del Lavoro, Roma, an. XI, nr. 6, Sept. 1942.

DIN ȚARĂ

Gândirea, București, an. XXI, nr. 8, Oct. 1942, dir. Nichifor Crainic.

Muncitorul Român, Buc., an. V, nr. 5, Oct. 1942, dir. Pan. M. Viziurescu.

Luceafărul, Sibiu, an. II, (seria nouă), Nov. 1942.

Viața Basarabiei, București, an. XI, nr. 10-11, Oct.-Nov., 1942, Director Pan Halipa.

Claviaturi, Brașov, an. II, nr. 2, 1942, dir. Gherghinescu Vania.

Luminătorul, Chișinău, an. LXXV, nr.

9-10, Sept.-Oct. 1942, dir. Const. Tomescu.

Biserica Basarabeană, Bălți, an. I, nr. 5, Oct. 1942.

Satul, Buc. an. XII, nr. 144, Nov. 1942, dir. Andrei Udrea.

Păstorul Tutovei, Bârlad, an. V, nr. 7, Sept. 1942, dir. prof. Gr. A. Dimitriu.

Agricultura nouă, Buc., an. X, nr. 1-2, 3-4, 5-6, 7, 8-9, Ian.-Sept. 1942.

România tânără, Brașov, an. I, nr. 4-6, Aug.-Oct. 1942, dir. I. Hașeganu.

COLECȚIA „CETAȚII MOLDOVEI”

Ștefan Berechet, *Care din trei*, trad. din Cehov.

G. Bezviconi, *Roirea familiilor românești peste Nistru*.

— Costache Negruzzi, *scriitor basarabean*.

— Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia

— Scriitorul Leon Donici

— Prințul Constantin Moruzi.

— Romancierul Dimitrie Moruzi.

Gh. A. Cuza, *Frankfurt, Cetatea antiiudaismului mondial* (epuizat)

— Cuza-Goga, o înfrățire ideală, (ed. II-a), 10 lei.

— Prin Tighina și Cetatea-Albă, 60 lei.

— Profanare scelerată sau act de demență. (Cazul Gh. Călinescu).

— Bugeacul—drumuri și popasuri basarabene (epuizat)

— Tit Liviu, cântăreț epic al Romei.

V. I. Cataramă, *Sufletul Junimii*: Vasile Pogor.

I. Florea-Rariște, *Rătăcire prin vis*, (versuri).

A. M. Frimu, *Prăznuirea slovei naționaliste din Moldova*.

N. Grigoraș, *Orașele Moldovei și populațiile de origine străină*

— Ceva despre urmașii lui Petru Vodă Rareș

— Mănăstirea Cetățuia.

— Naționalismul antisemit al lui A. D. Xenopol.

Petru Iroaie, *Natură și sens popular românesc*.

I. G. Loghin, *M. Eminescu și provinciile desrobite*.

C. Martiniuc, *Moldova de Sus*.

Marga Mateescu, *Assisi, cetatea Sf. Francisc*.

Anton Nițu, *Simbolul religios egeean de pe figurina plastică neo-eneolitică dela Casimcea (Dobrogea)*.

Ion G. Savin, *Mitropolitul Movilă și Sinodul dela Iași*.

— Religia creștină, — formă fundamentală a civilizației și culturii române.

— Politica religioasă a Axei

C. Toma, *Societatea Comunală de Electricitate*.

Alexandru Vioreanu, *Vasile Gherasim*.

PREȚUL 60 LEI